

זת ביו"ט אינו יכול לקרוע בחוה"מ, ולבסוף דבריו ויתא אבל מת ונקבר ביו"ט, א"כ ברור דגם בתחלת יבריו אף שכתב רק מת היתה כוונתו שגם נקבר ביו"ט, וא"כ גם במ"ב יש לפרש כן וליכא מחלוקת זזה, ולכרע בנקבר בחוה"מ צריך לקרוע, ידדו.

משה פיינשטיין

סימן קפה

אם האבל בעצמו מותר להספיד מתו בחול המועד

אוצר החכמה

שאלתי אם האבל עצמו מותר להספיד מתו בחוה"מ, והשבתי שלע"ד נוטה להתיר משום שהוא מחוייב בבכי שלשה ימים ועצם הבכי מצינו שאף לאחרים התירו דנשים במועד מענות שהוא באופן שכולן עונות, ולכן באבל עצמו המחוייב בכבודו אף לעורר אחרים שיבכו מסתבר שיכול אף להספיד, ועדיין צ"ע לדינא, אבל אמרו לי שיש באיזה ספרים שאונן מותר להספיד מטעם שאינו מחוייב בשמחה דהא אונן פטור מכל המצות, וזה טעות לע"ד דאיסור הספד אינו משום חיוב שמחה דהא בר"ח וחנוכה ליכא חיוב שמחה ומ"מ אין מספידין וא" כלא גרע חוה"מ מינייהו שיש בו איסור להספיד אף שלא מצד מצות שמחה ובאיסורים הא גם האונן אסור, אך אולי יש להתיר כדנוטה הדעת שכתבתי.

משה פיינשטיין

סימן קפו

בענין איסור זמרא בזה"ז

ד' תמו תשי"ח.

מע"כ ידידי הנכבד מר מלך פרעס שליט"א.

בדבר איסור שמיעת קול זמר משחרב ביהמ"ק, הנה בגיטין דף ז' משמע דאין חלוק בין זמרא דמנא לזמרא דפומא, אבל האיסור פרשיי שהוא לשורר בבית המשתאות, וכן כתבו התוס'

שם מטעם דכן משמע בגמ' שם מדקאמר ולישלח ליה מהכא בשיר לא ישתו וכן הוא לשון המשנה בסוטה דף מ"ח משבטלה סנהדרין בטל שיר בבית המשתאות, אך הוסיפו דראוי להחמיר בכיוצא דההוא בירושלמי דהוה קאים ודמיך כזמרא שמתענג ביותר, והוה כוונת הטור או"ח סי' תק"ס שכתב ופרשיי כגון לשורר בבית המשתה והתוס' מפרשים דאפילו בלא משתה נמי ודוקא למי שרגיל בכך, ונראה פשוט שלא פליגי דכן משמע לשון התוס' דראוי להחמיר בכיוצא כוונתם בכה"ג, דלמי שרגיל בכך שמתענג ביותר דמי לבית המשתאות לכל אדם אף שאינם רגילין דג"כ הוא תענוג ביותר, וכן איתא ברמ"א סעי' ג' שכתב ויש אומרים דוקא מי שרגיל בהם כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר או בבית המשתה ופי' במג"א סק"ח דבבית המשתה אסור אפילו למי שאינו רגיל בהם, והוא משום דטעם אחד להם וחזינן שמפרש שלא פליגי רש"י ותוס'.

אבל שיטת הרמב"ם בפ"ה מתעניות הי"ד שמחלק דבכלי שיר אסור בכל מקום אפילו שלא בבית המשתאות וא"כ הוא גם לכל אדם אפילו לאינו רגיל ובשירה בפה אסור רק על היין וכן הביא שם הטור בשם הרמב"ם בחבורו וכן פסק המחבר בש"ע וזה תמוה מנא להו חלוק בין כלי שיר לזמרא בפומא שלכאורה הוא דלא כגמ' דגיטין.

והנכון לע"ד דהרמב"ם מפרש דמה שמקרא דאל תשמח אל גיל כעמים ידעינן דהוא אסור אף בפומא, אינו משום דאל גיל הוא משמע גם פומא כמו בכלי שיר יותר מקרא דבשיר לא ישתו, משום דשיר הוא משמע יותר בכלי מבפומא, אלא דגם בשיר משמע גם בפומא כמו בכלי, ואולי סתם שיר הוא יותר משמע פומא, וקצת ראייה ממה ששירת הלויים על הקרבן הוא העיקר בפה כדמסיק בסוכה דף ג"א ובערכין דף י"א וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מכלי המקדש ה"ג, אף שנקרא שירה שבהרבה קראי שבערכין שם שילפינן מצות שירה נאמר לשון שירה או לשון שמחה, אבל מפרש שמחד קרא היינו אוסרין רק זמרא דמנא דכן היינו מוקמינן הקרא משום שהיא שמחה ותענוג ביותר, שהיה מסתבר שרק בזה אסרו חכמים ולא בזמרא דפומא, משום שיש לפרש לקולא באיסור דרבנן, אבל מכיון שנכתב עוד קרא דרשינן מקרא השני שאסור גם זמרא דפומא.

הנה בקרא דאל תשמח ישראל אל גיל לא נאמר שהוא בבית משתה ומפרש הרמב"ם שהוא בכל מקום כסתם הקרא וקרא דבשיר לא ישתו יין הרי נאמר שהוא דוקא בבית משתה, ונמצא שעל האיסור דכל

בכל מקום. וא"כ יש מקום לומר שגם רש"י יסבור כן אך משום שבפ"י הגמ' אינו נוגע זה לא הזכיר מה שבמנא אסור בכל מקום. ואין כוונת הסור שהרמב"ם חולק על רש"י אלא שמרש"י אין לידע זה דאפשר שמפרש דתרויהו קראי איירו בבית משתה ואף שלא הזכיר בקרא דאל תשמח אל גיל שתייה יין מפרש כן משום שנכתב אל גיל כעמים שדרכם לשמח בשירה בשתיית יין, אבל ודאי אפשר שלא פליג וגם רש"י אוסר בזמרא דמנא בכל מקום דלא כד"ח שכתב שלרש"י אף בכלי שיר לא אסור אלא בבית המשתה. אבל מרמ"א שנקט הוי"א דוקא מי שרגיל בהם או בבית משתה על דין דכלי שיר משמע שסובר דלרש"י ותוס' ליכא כל האיסור אלא בבית משתה או למי שרגיל בהם כדסובר הד"ח.

היוצא מזה דבפומא אין לאסור שלא בבית משתה ולמי שאינו רגיל משום דכמעט כל הראשונים מתירין רק הרמב"ם בתשובתו נגד עצמו בהלכותיו. ולא קשה מזמרא דגרדאי שאסור שהקשה מזה הב"ח, דהוא משום דכיון שלעולם מזמירין בעת מלאכתן לשחוק הוא כרגיל בכך בשעת שכיבה וקימה שאסור דמיש באיזה זמן הוא הרגילות. אבל ודאי מהראוי לבעל נפש להחמיר כהרמב"ם בתשובתו והבי"ח פסק כותיה אף שראיתו אינה כלום מ"מ ראוי להחמיר. ובזמרא דמנא אסור בכל מקום שכן סובר הרמב"ם והמחבר, ולמה שבארתי אפשר שגם רש"י ותוס' לא פליגי לכן אף שהרמ"א והד"ח סברי שפליגי ומתירין שלא בבית משתה ואינו רגיל יש להחמיר אף שהוא איסור דרבנן. ואם הוא לדבר מצוה משמע מתוס' ומרמ"א שיותר אף שאינו לשמחת חתן וכלה דהא נקטו כגון בבית חתן וכלה הכל שרי משמע דחתן וכלה שנקטו הוא רק לציור וה"ה לכל דבר מצוה. אבל הבענקעטס שעושין לצורך צדקה מסופקני אם הוא בכלל היתר דבר מצוה מאחר שהסעודה והשמחה אינה מצוה בעצם רק שהוא לאסוף עי"ז הרבה אנשים שיתנדבו אבל אפשר יש להחשיב שהוא לדבר מצוה כיון שהוא לכבוד מקיימי מצות צדקה ולכן טוב להחמיר אם אפשר ואין למחות באלו המקילין. וע"י הרדיא אם נשמע זמרא דפומא מותר ואם בכלי זמר אסור. ובימי ספירה יש לאסור בזמרא דמנא אף להמתירין. ירדו.

משה פיינשטיין

מקום נאמר רק חד קרא שלכן יש לאוקמי הוא דוקא בזמרא דמנא כמפורש בגמ' שמחד קרא היינו אוסרין רק זמרא דמנא ובבית המשתה שנאמר עוד קרא דבשיר לא ישתו יין אסור אף זמרא דפומא. והוי הפירוש בגמ' שהקשה על מר עוקבא דלישלח להו מקרא דבשיר לא ישתו שקרא זה נאמר במתני' דסוטה בטעם האיסור בבית משתאות ותיירץ דבלא קרא דאל תשמח אל גיל שהיה קרא דבשיר לא ישתו רק חד קרא הריא דרק זמרא דמנא אסור לכן הזכיר הקרא דאל תשמח אל גיל שלא הזכיר במתני' שמוזה ידעינן דזמרא דמנא אסור גם בכל מקום א"כ למה נאמר בשיר לא ישתו יין דהא גם בלא שתיה אסור אלא שהוא לאסור בבית משתה אף זמרא דפומא. ומסתבר שכל השאלה היתה בזמרא דפומא, דהא כיון דיידעו שזמרא אסור הרי ידעו המשנה דסוטה א"כ הרי מפורש שם גם הקרא ולמה שאלו ממר עוקבא מנלן, ודוחק לומר שהיו השואלים אנשים פשוטים שלא ידעו המשנה ומה שידעו איסור זמרא הוא ממה שראו מנהג העולם. אלא דודאי ידעו ז"ל מהמשנה וממילא ידעו גם הקרא דבשיר לא ישתו אבל שאלו מנלן דאסור גם בפומא וע"ז השיב הקרא דאל תשמח אל גיל שמוזה ידעינן לאסור גם בכל מקום א"כ קרא דבשיר לא ישתו בע"כ הוא לאסור בבית משתה גם בפומא. ובעצם הו"ל לגמ' להקשות גם על השואלים הא מתני' היא מקרא דבשיר לא ישתו אבל הקשה על מר עוקבא משום דעליו ניחא לגמ' יותר להקשות דודאי ידע המשנה אבל בעצם היא קושיא גם על השואלים דמסתמא היו ג"כ ת"ח וידעו המשנה.

ונמצא שגם להרמב"ם פירוש השאלה למר עוקבא והתשובה היתה בזמרא שאסור בבית המשתאות כפי' רש"י שכן מוכרח בדכתבו התוס' מדקאמר ולישלח להו מבשיר לא ישתו, אבל ממילא ידעינן מתשובת מר עוקבא שאיכא איסור גם בכל מקום בזמרא דמנא כדבארתי. ועיין בדברי חמודות בר"פ אין עומדין שמשמע שמפרש דהרמב"ם סובר דהשאלה למר עוקבא והתשובה היתה באיסור דשלא בבית המשתה, אבל לא נכון כלל דהא מוכרח לפרש כרש"י כדהוכיחו התוס', וגם הא א"א כלל לפרש כן דא"כ מנא ליה לרמב"ם לחלק בזמרא דפומא בין בית משתה לבכל מקום והי"ל לאסור גם בכל מקום אף בפומא. איברא שכן הביא הסור משמו בתשובה, אבל הא בהלכות אינו סובר כן וכדפסק המחבר. ולכן מוכרחין לומר שדוקא מחמת שמפרש כרש"י שאירי הגמ' לענין איסור זמרא בבית משתה למד הרמב"ם חלוקו שבבית משתה אסור אפילו בפומא ובזמרא דמנא אסור גם

שליכא שום חשש באכילת בשר, אין בכלל מנהגו גם במלוה מלכה דבט' הימים שהמנהג הוא שלא לאכול בשר.

ובדבר להאכיל לקטנים בע"ש אחר חצות בשר בט' הימים אין שום טעם להתיר זה דמ"ש הם מגדולים בשביל כבוד שבת ואם מחנכין אותם באיסור אכילת בשר כדאיתא במ"ב בס"ק ע' שאף לתינוקות אין מאכילין בשר כהדגמ"ר ליכא טעם שיהיו מותרין להאכילם בע"ש אחר חצות, ורק אם עדיין לא הרגילום לחכות בימי הקיץ עד אחר מעריב אלא מאכילין אותן סעודת שבת בשעה או כשתי שעות קודם קבלת שבת יכולין אז להאכילן בשר.

ה.

בענייני הקיעת שופר ראול

ובדבר המנהג שלנו שתוקעין שופר מר"ה אלול בשחרית אם אירע ששכחו לתקוע בשחרית וזכרו במנחה אם צריכין אז לתקוע, הנה מכיון שאיתא ברמ"א סימן תקפ"א סעי' א' דיש מקומות שתוקעין ג"כ ערבית, והוא המנהג שכתב הטור שנהגין באשכנז לתקוע בכל בקר וערב אחר התפלה, ומסתבר דהערב נמי הוא כשהוא יום דוקא או דהיה זה אחר המנחה או אף אם נימא דהיה זה אחר מעריב הוא משום שהיו מתפללין ערבית בעוד היום גדול, דלא מסתבר שיתקעו בלילה שאינו עת רצון בתחלתה עד אחר חצות, ועיין בח"א כלל קל"ח סעי' א' מפורש שאותן שנהגין לתקוע גם בערב הוא במנחה שלכן אף שאנו אין נוהגין לתקוע אלא בשחרית הוא טוב לתשלומין בערב, וגם שאפשר שהמנהג שלנו הוא עיקרו שרק פעם אחת תוקעין ולא שני פעמים וקבעו זה בשחרית שהכל מצוין בביהכ"נ ובמנחה אין הכל מצוין, וגם בשחרית שהוא קודם שיוצאין למלאכתן עדיף להתעורר לתשובה כדי להתנהג בדרך התורה בעסקיו, שלכן כששכחו ולא תקעו בערב הרי הוא מעצם מנהג התקיעה ולא רק תשלומין, עכ"פ כשלא תקעו בשחרית יש להם לתקוע במנחה.

ובדבר מתי להתחיל לתקוע שופר אם מיום א' דר"ח אלול או מיום ב' דר"ח אלול, הנה מנהגנו הוא מיום ב' דר"ח, אבל יש מקומות שנהגין להתחיל מיום א' דר"ח אלול ובח"א איתא שני המנהגים, ובמג"א סימן תקפ"א סק"ב הביא מהלבוש ושל"ה דסברי דצריך להתחיל מיום א' דר"ח אבל הוא דחה קושיתם ומסיק דאין לזוז מהמנהג שלנו שמתחילין מיום שני וכן איתא בסדור דה"ח שמתחילין מיום שני, ומח"א חזונון שהיו מקומות שמתחילין מיום ראשון, ולכן כשאנו ידוע איך מנהגם יש להתחיל מיום שני ואם ידוע להם שבאים במקום שנהגו להתחיל מיום ראשון דר"ח אין להם לשנות, וכן משמע בסדור

אומרים פסוקי המוסף כדאיתא ברמ"א ס"ס תפ"ח ומפורש כן במ"ב ס"ק י"ג, נראה שיצא דכיון שאמר מוסף יום חג המצות הוזה פירושו הוא על יום המצות הוזה ממש שהוא גם שבת שקרבנותיו הוא שני כבשים דשבת ופרים שנים ואיל אחד וז' כבשים ושעיר חטאת, וכדאמר הגמ' בזבחים דף צ"א ע"א גבי ר"ה שחל בשבת אטו ר"ח למוספין דידיה אהני למוספי שבת לא אהני וכן הוא בשבת חוהמ"פ ושבת חוהמ"ס אהני הא דחוה"מ גם למוספי שבת, אבל אם הזכיר פסוקי קרבן של חוה"מ ולא הזכיר של שבת מסתבר שצריך לחזור דמאחר שמזכיר פסוקי הקרבנות ולא הזכיר של שבת הרי הוא כאומר שלא הקריבו שני כבשים דשבת, ומה שהזכיר של שבת בהכרח ^{הוא} פירושו על המוספין אלא על שבח היום שהוא גם שבת. ול"ד למש"כ החיי אדם בכלל כ"ח סעי' ט"ז בטענה והזכיר פסוקי יום אחר שהוא כנכסיל בלשון שאם סיים הברכה א"צ לחזור והובא במ"ב שם, דהכא אינו ענין כשלון אלא אדרבה מפרש מה שהקריבו שא"כ מוסף דשבת שלא הזכיר הוא כאמר שלא הקריבו ויש לו לחזור. ואף שלא ראיתי עדיין זה בספר שאין בכחי עתה להפסיק בספרים מסתבר לע"ד להורות כן. ואם כתר"ה ימצא באיזה ספר שלא כדברי יודיעני לדון בזה.

ד.

שמיעת קול זמר בבין המצרים ואכילת בשר במי הימים כמלווה מלכה ולקטנים בע"ש לאחר חצות

ובדבר לשמוע מוסיקא בימי ספירה וימי בין המצרים הנה כתבתי בתשובה ונדפסה באג"מ ח"א דאו"ח סימן קס"ו שהארכת באיסור זמרה בזה"ז בסוף התשובה ובימי ספירה יש לאסור בזמרה דמנא אף להתתירין עיי"ש ופשוט שה"ה באסור אף בימי בין המצרים, ויש להחמיר גם לקטנים שהגיעו לחיובך מאחר שאבלות דרבים הוא.

ובדבר מי שנהג לאכול בסעודת מלוה מלכה במו"ש בשר שראוי לעשות כן למי שאפשר לו כדאיתא במג"א סימן ש' מסתבר שכיון שעכ"פ מאיזה טעם שיהיה נמצא אף מיראי ה' וזריון במצות שלא הקפידו לאכול בשר בסעודת מלוה מלכה אלא אפילו בדורות הקדמונים אין אפילו לאלו המקיימים אותה בכל שבת בבשר רשות לאכול בשר בסעודת מלוה מלכה זו ואפילו נהג כבר הרבה פעמים שיש חשש נדר מדין נהג ג"פ ולא התנה שיהא בלי נדר מסתבר שא"צ התרה דהא הנהיית היתה במוצ"ש דכל השנה שמתירין בבשר, דהא לא שייך לומר שמנהגו היה שלא נחשב גביה סעודה חשובה בלא בשר דנימא שלפי מנהגו לא יצא כלל חיוב מלוה מלכה, אלא שמנהגו להוסיף ליותר כבוד לכן מחמת המלוה מלכה שאוכל בכל מוצ"ש בשר

כדי להתחייב בברכה אחרונה, יש לאכול מכל מאכל שהוא כזית בתוך כדי אכילת פרס, בין בפסח ובין כל השנה. השיעור של אכילת כזית בתוך כדי אכילת פרס, הוא אכילה רגילה ומיושבת. כדאי לאכול בעירובין (ד ע"א) "מיסב ואוכל בליפתן" (ופירש"י שם: "מיסב - שהייה זו בהסיבה שיערוהו ולא בנאכלת בעמידה והולך ובא, שהוא שוהה באכילתו יותר. ואוכלה בליפתן - שנאכלת מהר").

אמנם באכילת הכזיתים ממצת המצוה בליל הסדר הדבר קשה מכמה פנים. ראשית, אוכלים שני כזיתים ולא אחד (האחד מהפרוסה והשני מהשלמה - שו"ע סי' תעה סעי' א; ואח"כ כזית שלישי עם מרור לקיים מצות כורך, ואח"כ שוב עוד כזית אחד כנגד האפיקומן מצה בעצמה ואחד כנגד קרבן הפסח שנאכל עמו - מג"א סי' תעז ס"ק א). זאת ועוד, כבר אמרו בשם החתם סופר, שאכילת מצה היא מצות האכילה היחידה שיש לנו כיום מדאורייתא, ועל כן נהגו להקפיד הן על שיעור כזית הגדול ביותר, והן על הזמן הקצר ביותר של תוך כדי אכילת פרס שהוא כשתי דקות (משא"כ שאר הדעות של ארבע דקות - עד תשע דקות לכה"פ לחומרא לגבי אכילה לשיעורין ביו"כ). וכאשר מצרפים כל זאת, ביחוד למי שאינו רגיל לאכול בהסיבה, נמצא שיש טרחה מרובה באכילת כזית מצה. וכדאי לעורר שבכל השנה יש לדקדק לאכול בתחילת הסעודה כזית פת בכדי אכילת פרס, כיון שבמשך הסעודה ישנם עניינים ומאכלים אחרים המסיחים את דעת הסועד מאכילת הפת. אמנם הכזית השני הנצרך כדי להשלים כביצה על מנת למנוע ספק לצורך בברכה על נטילת ידיים (שו"ע או"ח סי' קנח סעי' ב), דעת רוב הפוסקים שכזית זה אינו צריך להאכל בכדי אכילת פרס ומצטרף גם אם אכלו במשך כל מהלך הסעודה.

ספירת העומר

1. שמיעת מוזיקה בימי הספירה

שאלה: לאחרונה יצאו קלטות שנשמעים בהן שירה בלא לזכר כל שיר, האם מותר להאזין לקלטות אלו בימי הספירה. והאם יש הבדל בין שירים שמחים ורועשים לשירים שקטים ולא רועשים?

תשובה: מעיקר הדין אין לשמוע מוזיקה במשך כל ימות השנה, משום זכר לחורבן. ואף שבמשך השנה מקילים בהלכה זו, אבל בימי אבלות כספירת העומר ובשלושת השבועות, מחמירים בזה כעיקר הדין (וגם ביותר מן הדין - בסעודת מצוה, וכדלהלן).

אין לשמוע מוזיקה בימי הספירה בין אם היא קצבית [fast tempo] או איטית [slow tempo]. אבל אם ההאזנה למוזיקה השקטה והאיטית היא כדי להרגיע את המאזין כאשר הוא במצב רוח רע וכדומה, נראה שמותר להאזין לה על מנת שיהיה לו יישוב הדעת, אבל רק במדה הנצרכת ולא יותר.

אין להתיר שמיעת מוזיקה ללא כלים רק בשירה הנשמעת כנגינה. כל המטרה של ההמנעות משמיעת מוזיקה בספירת העומר, היא למנוע מן האדם לחוש את ההרגשה של המוזיקה, ומוזיקה זו תכליתה לתת לשומע הרגשה של מוזיקה בלי מוזיקה.

לגבי מנהגי האבלות הנוהגים בימי הספירה, הראשונים מציינים רק שני דברים, איסור להנשא (שערי תשובה להגאונים סי' רעח: "ומאותה שעה ואילך נהגו הראשונים להתאבל שלא לישא אישה בימים אלו שלא להרבות בהם שמחה"), ואיסור להסתפר (ברבינו ירוחם ובטור ובאבודרהם מכואר שיש מקומות שנהגו שלא להסתפר, עי' טור או"ח סי' תצג).

בנוסף לאיסורים אלו נהגו בכל תפוצות ישראל שלא לשמוע מוזיקה, הגם שלא נאמר דבר זה להדיא, מרן הגר"מ פיינשטיין הפליא בגאונותו להגדיר האיסור (אג"מ או"ח ח"א סי' קסו; ח"ג סי' פז), כי ע"פ דין אין לשמוע מוזיקה במשך כל השנה, גם שירה בפה אלא אם כן זה בסעודה לכבוד שבת ויו"ט וכדומה, או לשם מצווה. וכל שכן שירה בכלי אסורה (שו"ע או"ח סי' תקס סעי' ג, ע"ש). וכן יש איסור "בשיר לא תשתו יין" (ישעיהו כד, ט) - אלא שלגבי כל השנה נאמרו תירוצים וסיבות להקל. אבל כשמגיעים לימים של מקצת אבלות וכל שכן באבלות ממש, כולם נוהגים באיסורים אלו פשוטם כמשמעם - כעיקר ותכלית האיסור שהוא "אל תשמח ישראל אל גיל כעמים", שזהו המקור לאיסור שמיעת מוזיקה. (עי' ערוה"ש סי' תצג סעי' ב).

ובאשר לקלטות אלו, הרי מאזינים להם בגלל שהם נותנים תחושה של מוזיקה (שאם לא כן הרי לא היה מאזין להם) - והאיסור הוא לא עצם שמיעת המוזיקה, אלא "אל תשמח ישראל", וכל שהוא בגדר "גיל כעמים", הרי הוא בכלל האיסור שכלל ישראל קבלו על עצמם. [אין זה דומה לשאר איסורים כמו חמץ בפסח, שאין איסור להרגיש תחושה של חמץ - וכמו שיש פיצה ואטריות כשרים לפסח שאין שום איסור לאוכלם (אף שאין זו הנהגה ראויה)].

האבלות היא בגלל פטירת תלמידי ר' עקיבא ואובדן עולם התורה (וזאת מלבד הפוגרומים של מסעי הצלב וגזירות ת"ח ות"ת שאירעו גם הם בימים אלו - עי' ערוה"ש סי' תצג סעי' א), וזהו זמן שיש לנצל ללימוד תורה ובניה מחודשת ומילוי מה שחסר מהתורה היום בגלל מה שארע לפני שנים רבות, ואין מן הראוי למציאת היכי תמצוי לעקוף ענין זה.

ומי שבאמת זקוק למוזיקה ואין לו ברירה והוא יהיה מדוכא בלעדיה, מותר לו לשמוע, אבל יעשה זאת בישוב הדעת במדה ומשקל, ולא יתיר הרצועה לגמרי. ומה טוב היה להמנע מלהשתמש אף בקולא זו, אם לא בהתייעצות ברכ מובהק ובעל הוראה, כי בענין זה הקלות ראש מצויה מאוד, וכל אחד יוסיף קולא על קולא עד שייוחדו ימי אבלות לימי ששון ושמחה... וכבר עמדתי בנוכחות בית כנסת בעל אוכלוסיא גדולה של מתפללים, ועל ידו עמדו שתי משאיות מלאות כלי מוזיקה בהגבהת קול משונה שממלא את כל השכונה בימי הספירה בשירים המלווים במקהלת אנשים (במקום בכלי נגינה), וכל העם רואים את הקולות פי אלף ממה שהשמיעו ברחוב בכל השנה כולה. ומעולם לא פגשתי בדבר מוזר כזה, וכנראה שנצחו מצוקים את האראלים ונשבה ארון הקודש - היא ההלכה הפשוטה, המסורה והברורה.

ז. פסקי הלכות בענין מנהגי אבלות בימי הספירה

בר מצוה: מותר לערוך סעודת בר מצווה בימי הספירה, ומותר לרקוד בבר מצווה אך ללא מוזיקה (גם לנוהגים אבלות באותם ימים).

השתתפות בשמחת נישואין: מותר להשתתף בשמחת נישואין בימי הספירה כשהחתן והכלה מתחתנים על פי המנהג שלהם והזמן בו ערכו את החתונה אינו זמן האבלות בספירה ע"פ המנהג שלהם, אף אם למשתתף ע"פ מנהגו נוהג אבלות באותם ימים. אבל מותר לו לרקוד רק כאשר החתן כבר יצא, כי לפני שיצא אין מצווה של שמחת חתן וכלה (אג"מ או"ח סי' קכט).

ואין לטעון דיתנו עליו חומרי המקום שיצא משם, כי אין מנהג בעולם שלא לשמח חתן וכלה המתחתנים בימי הספירה, אלא רק שאין להתחתן בימי הספירה, וכן הובא בפוסקים. והכא המתחתנים עושים בהיתר גמור, וחייב מצוות שמחת חתן וכלה לא נתרופפה ולא נחלשה אם המשמח עצמו אסור לו להתחתן ביום זה.

שבע ברכות: מותר לקיים שבע ברכות בימי הספירה גם בימים שלא נישאים בהם, כל עוד הנישואין היו בהיתר ומותר לשמוע מוזיקה בשבע ברכות ולרקוד.

זמרה

ג. השירה שנוהגין בה איסור בימי בין המצרים⁷, אינה אלא מסוג השירים המעוררים לריקוד⁸.

ד. במסיבת תנאים, יש למעט בשירי שמחה, אבל אין לרקוד¹⁰.

דבר הלכה

חדש ומכוונים גם על התפלין, לא יעשו כן
 זימי צין המנרים, אלא יניחו התפלין בלא
 צרכת שהחיינו⁷.
 ד. ושמיעת קלטות שירים ("טייפ") נראה
 ודאי שדינה ממש כשמיעת כלי זמר לענין
 זה, ואסור⁹.
 ה. ואין חילוק בזה צין שירה בכלי לשירה
 זפה. אך לענין שמיעת פרקי חזנות מפי חזן,
 אין הדבר צרור לאיסור. ומ"מ נכון
 להמנע זימים אלו אף משמיעת שירים שאינם
 מציאים לריקוד, ואפי' קטעי חזנות וכדו',
 וכדאי הוא צית אלקינו להתאצל עליו גם
 בכגון דא¹¹.
 ו. ובקבלת פני חתן הנהוגה בישיבות הק', לא

ארחות הלכה

7. הקטן והלכותיו שם. ועיין מ"ב סי' תקנ"א סקצ"ט בשם האחרונים דאשה מעוברת מותרת לאכול פרי בלא שהחיינו, דשמא תתאוה ויגרום נזק לה ולולד, וכן חולה ג"כ מותר שהפירות פותחין לו תאותו לאכול דברים טובים ובמקום חולי לא קבלינן עלן, עיי"ש. ויש שהעירו על כך דמאי שנא ממש"ב הרמ"א שם דבפרי שלא ימצא אחר ט' באב מותר לברך שהחיינו ולאכלו בין המצרים, וה"נ כיון שע"י האכילה שוב לא תוכל לברך בפעם ב' כדקיי"ל שעל אכילה שני' אין מברכין א"כ הו"ל כלא ימצא עוד אחר ט' באב - ואמר רבנו די"ל דבפרי שלא ימצא וכו' אין זה אלא מקרה שאינו רגיל ובכגון דא לא קפדינן והתירו לברך, אבל במעוברת וכדו' שהם מקרים הרגילים ועלולים לבוא בכל שעה לא פלגינן בתקנתא שלא לברך שהחיינו, עכ"ד (ואולי היינו נמי טעמי' הכא לענין תפלין שלא יברך). אבל מש"כ בשו"ת שלמת חיים סי' שכ"ז דשאני מעוברת שיכולה לתקן מה שלא בירכה ע"י שתברך שהחיינו על פרי אחר לאחר ת"ב ותפטור פרי זה, אמר רבנו דלא נהירא, ועוד דאי משום הא איך לא הזכירו הפוסקים שתעשה כן לאחר ת"ב. 8. רשימות, וכ"כ בשם רבנו בט' בין פסח לשבועות פט"ז הע' ה' לענין ימי הספירה. ועיין סי' תקנ"א במ"ב סקצ"ז בשם א"ר שאסור לעשות ריקודין ומחולות בימי בין המצרים. וכן הורה רבנו לענין מחנות-קייץ לנערות, שכל השירים המכונים "שירי רגש" וכדו' יש להתיר להן לשיר. וכמו כן הורה כמה פעמים להקל בשמיעת קלטות אם המטרה היא רק להפיג בדידות או פחדים, כגון באשה אלמנה השוהה לבדה בבית וכדומה. וכן הורה לאלמנה ב"ב חדשי אבלותה על אביה. ועיין עוד שו"ת מהרש"ג ח"ב סי' קכ"ה דהכל לפי מה שהוא אדם עיי"ש. וראה עוד לעיל פי"א ציון 54. 9. תשו' כת"י (לענין תשעת הימים). 10. כתבי תלמידים. 11. שם. משא"כ בימי הספירה דא"צ להחמיר בזה. שם. ושנים רבות נהג רבנו לפרוש עם עוד יחידי סגולה בצהרי היום לעזרת הנשים שבהיכל ישיבת עץ חיים לאמירת תקון חצות. ומ"מ כשנשאל בשנים המאוחרות מאחד ממקורביו אם לנהוג כן, היות ואיננו רואים שמקיימים מנהג זה, ענהו: בכל כגון דא יש לנהוג כמנהג בני התורה החשובים, ואמנם בצעירותי היו כל הצבור אומרים תקון חצות, גם הצעירים, אבל כבר אז הי' הדבר נראה אצל חלק מהם כפעולה חיצונית ולא מהרגש אמתי, וכל שכן בזמננו זה שגם האוירה שהיתה אז בהרגשת ימי החורבן נתמעטה

סימן סד

בענין הנ"ל

שלום אשיב להבחור כהלכה הגדול בתורה חריף עצום ובקי נפלא צמ"ס מגזע היחס וכו' מר אלימלך אשכנזי נכד להרב הגאון אב"ד דהאראדענקא תלמיד ישיבת יח"ל בלובלין. מכון שבתו כעת בירושלים תבות"כ.

אחדש"ת.

מכתבו בח"ת השגתי והאמת אגיד כי השתוממתי מגודל זקיאותו צש"ס ופוסקים לפי מיעוט שנותיו והכניי זזה בתשובה.

(א) בדבר מה שהעיר על תשובתי לק"ק אנטוורפן אי מותר להעמיד הרדיו מע"ש צש"ס צש"ס חולה עכ"ז רוח שהזמרה לו לרפואה, והעליתי להתיר ואף לכל אדם יש לדעים להתיר, וכת"ה האריך לאקור שמיעת זמרת הרדיו אף בחול מטעם המצואר בגיטין ז' זמרא מכ"ל לאקור, וכן נפקא צשו"ע או"ח תק"ס דצין צפה וצין צכלי אקור, ומהא דחגיגה ט"ו אחר מאי, זמר יוס לא פסק מפומי, וכן מהא דמצואר צרמ"א סי' כ"ג דש"ץ המרנן צשירי נכרים מוחין צידו לעשות כן, וצדקו יש שני איקורים מטעם זמר לאקרו משום אצלות ומטעם שירי נכרים האקור מצד עצמו, וגם שירי עגבות וצדרי חשק למגרה יכה"ר וצשני איקורין מחמרינן יותר, ומציא האי דצרטורא עירובין פ"ג דתרי צבותין גזרו אף ציהש"מ, ודעתו לאקור אף לחולה שאיצ"ס, והאריך צזה.

(ב) מי יתן והי' אשר יתכשר דרא להיזרר מצלתי שמוע זמרת הרדיו, אצל לדאצונינו העולם אינם נזהרים כלל צזה ורק חקידים ואכשי מעשה, וראיתי צני עלי' והם מועטים, וצריכין למשכוכי אכפשי להתיר וללמד זכות, ומי התיר שארי הדברים הנאמרים צשו"ע תק"ס לאקור משום אצלות לאחר החורבן, לצנות צניקים מהודרים מצלי לשייר אמה על אמה וצעניקי עריכת השולחן ותכשיט יעו"ש ועי' צחכ"א וז"ל וצ"ע שכל זה אין נוהגין כלל, וזמרת הרדיו עכ"פ יש לקמוך על שיטת רש"י ותוס' צגיטין דרק צצית המשטה על יין או שרגיל צכך כלשון הרמ"א כגון המלכים שעומדים ושוכצים צכלי שיר, וכלשון התוס' גיטין ז' א' ד"ה זמרא, "שממענג ציותר" וצהגהות מרדכי ריש גיטין דדוקא צמשטה צלא אכילה הוא לאקור שכן דרך עכו"ם אצל צמשטה של אכילה מותר, ומוצא גם צמשנ"צ להלכה, ומה שהציא משו"ע כ"ג משירי נכרים לאקור אינו ענין לכאן, דהא מצואר שם צמג"א ס"ק ל"א דזה דוקא צניגון שמנגנים כן לע"ז, וצצאה"ט שם צשס צ"ח צתשובה ניגון שמויחד צצית ע"ז וזה נוגע לאצק ואצזורהו דע"ז, אצל צדקו ידוע שאינו זמרת ע"ז רק זמר קתם ויש רק חשש אצלות לאחר החורבן ועל זה אנו קומתין על שיטות הכ"ל

ל', א"כ צצצת כשיתחיל לנגן קול צאשה יהי אקור, צשלמא צחול יכול להשתיקו אצל צצצת דאי אפטר להשתיקו מה יעשה, אכן זה אינו, חדא דזה יהי דבר שאין תפ"ה חס"ה ואף אי נימא דזה הוי כמו פסי"ר, מכל מקום הא הרמ"א ציו"ד ס' ש' ס"ו פוסק כהר"ן צגיד הכשה דצאיקור הכאה לא שייך פסיק רישא, ואף לאס נאמר דזה הוי צגדר אצזרייהו דג"ע ואף אינו מתכוין אקור דמתעסק צחלצים ועריות חייב שכן נהנה, מכל מקום צצציל זה עדיין לא נאקור לו להעמיד הרדיו, וכשיזדמן אחר כך קול אשה ילא לחוץ או לחדר אחר, ואם לא ילא יעשה אז האיקור (ופסיק רישא לא הוי שאפטר לא יהי קול אשה).

וזה מקרוב כתצתי תשובה ארוכה לעיר מקילינין אודות השעון להלליק העלקטרון צצצת והעליתי צעוהש"י להתיר עפי"ד, ולא דמי להאי דאין נותנים מים צע"ש כדי שיתצבה צצצת דמצואר צקי"ר רק"ה לאקור, והצאתי תשו' מהר"ם שיק ורי"ש שהתירו, ואם כן מי שמצצר הרדיו מע"ש אל השעון הלזה צכדי שיפסיק מאיליו, וכידוע שזה אפשר, גם כן יש לדון להתיר, להלכה ולא למעשה.

(ג) מה שהציא כת"ה לאקור הרדיו צצצת מהא דרמב"ן פ' אטור ודאי אינו ענין לכאן, וז"ל שם על פסוק כ"ד יהי לכם צצתון שנצטוונו מה"ת להיות לנו מנוחה אפי' מן הדברים שאינו מלאכה, לא שיטרח כל היום למדוד תצואות ולשקול הפירות ולמלא החציות יין ולפנות הכלים מצית לצית ומתקום למקום וכו' ואם היתה העיר מוקפת חומה ויהי החנות פתוחה וכו' והאריך שם, ומציאו גם החתם קופר צהשמטות לחו"מ קצ"ה לענין המוכר צחנות צצצת, אצל אין זה ענין לאקור הרדיו, דלכמה אכשים הוא להם לתענוג.

וידע נא כת"ה שהארכתי להתיר לא מפני שאני מתחפשי הקולות, כי אני צעלמי לדעתי אינו נוחה מהרדיו מטעם קול צאשה, אצל לדאצונינו זהו כעת רק משנת חקידים, ועולם נוהגין להתיר ויש כמה שמקילים גם להעמידו צע"ש על יום השבת, וכשאנו מוחין צחזוק יד והם אין מצחינים לידע הטעם מדוע העלקטרון מותר והרדיו אקור ויאמרו עלינו שחכמים המה להרע ולהטיב לא ידעו (עירובין כ"ו) והרצנים המה מעמיקים רק חומרות, ויהי להם פתחון פה ליתן ח"ו דופי גם צרבותינו נוחי נפש, לכן כתצתי דלדים להתיר, ומיקל לעצמו אין מציחין אותו צחזוק יד, ודאי משנת חקידים אין זה, כי השצת ניתן לנו לתורה ולתפילה ולא לשמוע שמחת ערב של צרים. והכני צזה ידיו.

ציריך, י"ג אלול תרצ"ט.

[עי' בתשובה להלן סי' קכ"ד חזרתי מפסק זה כדי שלא יצא מכשול מזה להשתמש במכשירין שונים המחוברין לחשמלן.]

להתיר, ואם לפעמים נשמע קול אשה או שירי חשק ועגבות ולחי היא לאסור ולריכין להיזהר. ויש עוד קצרה גדולה להתיר כיון דבשעת הגזירה לאסור הזמרה מטעם אצלנות לא היה עדיין הרדיו לא חל הגזירה על הרדיו וכהאי דב"י צ"ג מוצא במג"א ומחאה"ש קוק"י ש"א וז"ל כיון דבזמניהם דלא הי' גנאי לא אסרו חכמים אע"פ שצמינו איכא גנאי ת"מ לא נגזור ונחדש גזירה חדשה וכשאר בהיתרו, ואין זה דומה למין כלי זמר שיתחדש אע"פ שלא הי' בשעת הגזירה דולחי אסור משום שהגזירה היתה כל מיני כלי זמר, והקצרה נותנת לאף כ"ז שיתחדשו בכלל, אבל הרדיו שאין רואים כלל המנגן וצא ממרחק רב עפ"י חדשות הטבע מיקרי פנים חדשות ואינו בכלל הגזירה, ואף שהיא רק קצרה בעלתא ומי שירצה יכול לדחותה מ"מ קניף י"ש.

קצרה לאסור תחת זה שמיעת הרדיו, וכמו שכתבתי בפנים

ה) גם מה שרואה לאסור בזה עפ"י דברי הר"ן שצוקף האורג צנועל לתת וידוע שניכוד לבי ש"ס, לאסור דבר שאי"ת כיון דהוי פסי"ר, וגם עפ"י דעת הראשונים לדבר שאינו מתכוין בשאר איסורין אסור, לא דק דאלרצה דעת הר"ן צוקף שמה שרואים ובגיד הנשה גבי פת שאפאה עם הכלי דבאיסור הנאה לא שייך פסי"ר, אמת דהתוס' בשבת כ"ט מוצא להיפך אבל בשו"ע יו"ד ק"י ט' קע"ו ו' פסק הרמ"א להדיא כהר"ן גבי לא יכרוך חצילי כלאים, ועי' בש"ך ש"ס ועי' בתוס' שבת ק"י וברא"ש ש"ס דגם בשאר איסורין דשאי"ת מותר, ובשו"ע יו"ד ק"י ט' מוצא כן להדיא וגם הוי פסי"ר באיסור דרצנן דלדעת תה"ד מותר.

ו) מה שהאריך כמ"ה לחולה עכ"ז רוח כיון דהוא רק כער ואינו כואב לו ממילא לא הוי אף בגדר חולה שאי"ס, ומציא דברי התוס' כתובות ס' א' גבי גונח ויונק חלב בשבת דצער של רעב כיון שאינו כואב לו לא התירו לו בשבת, וא"כ בני"ד כיון דאין לו כאב לא התירו לו אף מה שמותר לחולה שאי"ס, לא דק כלל לדמות חולה עכ"ז רוח לחולה שאי"ס, דבשלמא צער של רעב הוא אדם צריא רק שלא אכל איזה זמן ויש לו כער דרעב, לא כן בעכ"ז רוח ומרה שחורה דהוא חולאת ממש, התלוי עם העורקין והחושים, כערווען בלע"ז, וכשהוא במדריגה גדולה אפשר מיקרי גם חושי"ס, כחולה נכפה ר"ל דגם כן אין לו כאב ומיקרי חושי"ס, כמבואר ביו"ד צטו"ז ק"י פ"ד בשם רש"ל ולפלא על החת"ס יו"ד ק"י ע"ו שחוכך בחולה נכפה אי מיקרי חולה שי"ס ולא הביא דברי הרמב"ם בפיהמ"ש יומא פרק ג' שפירש בהדיא על מתני' מי שאחזו בולמוס דהוא מין ממני חולאים שנופל בו האדם ונקראים בלשון חכמים ככפין וכו' ודוחה שבת ויו"כ, הרי ליה ^{התורה} הרמב"ם מיקרי חושי"ס, ועי' שבת כ"ט ב' מפני רוח רעה פטור ופיהמ"ש להרמב"ם ש"ס זה מרה שחורה ומשמע חולה שי"ס היא יעו"ש, ואפשר אף חולה עכ"ז רוח במדריגה גדולה, ג"כ צוקף זה, ואף אם לא נחליט זאת אבל לא ודאי לחולה עכ"זים בכלל חולה שאין בו סכנה, וקרא מלא דיבר הכתוב הרופא לשבירי לב ומחבש לעצבותם אלמא דעמי רפואה, דמי ממש להאי דרת"א שכ"ה י"ז מי שיש לו מיחוש שמצטער וחלה ממנו כל גופו אף על פי שהולך, כחלה כל גופו דמי.

ג) מה שהציא דברי המשנה למלך פ"ד מהל' מלוה דברי איסורי דרצנן כלאורייתא דמי, ודברי הברטנורא עירובין פ"ג דתרי שבותין גזרו אף צבין השמשות, עי' תוס' גיטין ע"ז ב' וברא"ש ור"ן דמתירין לשכ"מ ליתן גט בשבת אף שיש שני איסורין דרצנן אין קונין ואין מגרשין, ולא תשוב כלאורייתא דולחי אסור כמבואר בר"ן ש"ס להדיא, ועי' מג"א תרכ"ח ק"ק ב' ומחאה"ש ש"ס דעת מהרש"ל לחלק בין תרי איסורי דרצנן אחד ומג"א כראה דלא ק"ל כן, וברטנורה למחלק בין שני שבותים אחד, בהג' בני יששכר ובהג' רע"א ש"ס באמת מקשים ש"ס ע"ז, וגם הברטנורא ש"ס לא קאמר קצרה זו רק לר"א לאוסר טלטול הסכין ומקיים ואין הלכה כר"א, א"כ גם בזה אין הלכה וכהאי דתוס' קידושין ט"ו א' ד"ה ואידך, כי היבא דבהא אין הלכה כר"א, גם בהא דקאמר אין מעניקין אין הלכה כר"א, ועי' תוס' שבת כ"ה ב' ד"ה וש"מ דיש מיתה בלא הטא ויש יסורין בלא עוון ואע"ג דבמאי דקאמר אין יסורין לא איתותב.

24/08/2018

ד) מה שהעיר לפי שיטתו דהזמרה אסור אף בחול אם כן החדשות שברדיו אף שהם לו לתענוג והי' צריך להיות מותר בשבת כרמ"א רס"י ש"ז ואפה"כ אסור משום כיון דלא באמצע יתחיל לנגן יהיה אסור לו להשתיק בשבת ואף שיהיה דבר שאי"ת הלא אמרינן מתעסק בחלצים ועריות חייב שכן כהנה. זה אינו דהא מבואר להדיא ברש"י פסחים כ"ה ב' גבי לא אפשר ולא קמתין קאמר רש"י כגון "ריח של ע"ז" וקול זמר ודאי ללא עדיף מריח ע"ז, ועי' כ"מ פ"ב משופר דמתרן דעת הרמב"ם דפקס גבי מנה דיואלא שלא במתכוין דמי למתעסק בחלצים ועריות לא כן בשופר. ברם לא ודאי דיש לחוש שמא יתחיל לנגן קול אשה או שירי חשק ועגבות וזה אפשר דמי לאבזריהו דעריות ואף מתעסק אסור, אכן ע"ז אין לחוש דרוצ פעמים אין בשם דברי חשק וקול אשה ואם יזמן יאל לחוץ או לחדר אחר, ואם לא יאל יעשה אז איסור, אבל אין

ז) ובמילא אין שום דמיון מה שהציא דברי המג"א ק"י רע"ז ק"ק א' דאין מצרכין על קול ערב דזה לא מיקרי שהגוף נהנה ממנו, וכמ"ה דן ק"ו מה אכילה שהגוף נהנה ממנו ומצרכין על אכילה אפה"כ ההעדיר לא מיקרי רק כערא בעלתא ולא התירו בשבילי שום שבות, הנאת הזמר שאין מצרכין על

בשם משום לאין שבות במקדש, וכן בשבת י"ט מאחזיון את האור במדורת צית המוקד, וברש"י שם מפני שהכהנים הולכים יחפין על הרצפה ובגמ' הטעם משום שהכהנים זריזים הם, הא בלאה"כ כיון דיש לערא לצינה מותר שבות לרצון, והניח ב"ע – ולפע"ד לק"מ, דהתם ציומא תקשה בגמ' הא מ"כרף ומשני בלא הגיע לכירוף, אב"י אמר א"ת דהגיע לכירוף וכו' עד משום לאין שבות במקדש, לפי גיר' התוס', ואי לאו במקדש ודאי היו זריזין ללקדק לחמם עם עשיות שלא הגיעו לכירוף, ובשבת כ' מאחזיון את האור במדורת צית המוקד משום שהכהנים זריזים הם הא בלאה"כ ודאי היה אסור עד שתאחז האור ברובן כמו בגבולין המצואר שם, דהיכי לאפשר ודאי אין מתירין אף שבות מפני הכנה, וזה פשוט. * עי' רמב"ם הל' ק"פ פ"א הל' ט"ז לשבות במקדש היתר הוא, וברמב"ם סוף הל' צית הבחירה דלילי שבת לא היה צידם נרות אלא בזדקין בכרות הדולקין שם מע"ש ובכ"מ שם משום דהיכי לאפשר אין מתירין שבות במקדש, ובמל"מ שם העיר באמת בגמ' יומא דעשית הכ"ל, ועי' בתויו"ט פ"א דתמיד דמתוך לבזוקה של אור צידו יש בו משום הטויית הכר שהוא מצעיר ממש ושבות חמור כזה לא התיירו במקדש, וכעין זה נמי בתוס' עירובין ק"ג צ' ד"ה והעליון עי"ש.

סימן סה

אם מותר לתת הצעת מחירים שיפתחו בשבת

אודות השאלה אם מותר לתת אפפערט על דבר שזמנו קבוע על יום השבת לפתוח האפפערטען הבאים, ואפשר שיעלה על ההסמכה, וכמלא שקונה בשבת.

הנה בתשו' מהר"ם שיק, או"ח סי' קל"א, נשאלה שאלה זו, והתיר בפשיטות, ככל מלאכות שאדם רשאי להתחיל מע"ש אף על פי שהיא נגמרת אח"כ בשבת, כהאי דפותח אדם מים לגינה (בשבת י"ח), אולם ראיתי בקונטרס "תל תלפיות" משנת תרכ"ד סי' פ"ג ו"ד שהאריך לאסור, ע"פ הוראת כ"ס או"ח מ"ו שאוסר לעשות קנין בחול על תנאי שיוגמר בשבת, וכהאי דירושלמי יומא פ"א לאסור לכ"ג לקדש בעיו"כ ע"ת כשתמות אשתו יחולו הקידושין, משום דהוה כקונה קנין, רק משום לאין שבות במקדש התיירו לגבי כה"ג עי"ש, וכיון לאסור לקנות ע"ת

הנאתו, ומקרי רק הנאת חוץ, כש"כ שבהעדרו לא נתיר איזו שבות, אבל באמת לא דק כלל לרין ק"ו כזה, דבשלתא אם נרין כאן על אדם בריא שהוא אדוק מאד לזמרת הזמן וההעדר הוא לו לכער גדול אם נרצה להתיר לו בשביל כער הלזה איזה איסור שפיר הי' יכול לרין ק"ו כזה, אבל כו"ד מייירי באיש חולה עכזים ומרה שחורה, כערווען קראנק בלע"ז, והזמר הוא לו לרפואה א"כ דמי ממש למי שיש לו תכה שמאטער ממנו כל גופו למצואר בשו"ע דמיקרי חושאיצ"ס והרפואה היא רחיכה או סיכה ומלוגמא וכדומה, הכי לא נתיר לו בשביל שאין מצרכין על הנאת רחיכה וסיכה וכדומה (אם לא במקום דשייך הגזירה דשחיקת קמתנים) דמ"מ רפואה היא לו וה"כ כן, וזה פשוט לפע"ד. ודברי המג"א שכ"ח י"ב דבמיחוש בעלמא אסור שבות, אינו ענין לכאן, דזה מיקרי חושאיצ"ס ממש וכאמור, ועי' רמ"א שכ"ח קע"י ל"ה והוא מדברי הב"י בשם שבלי לקט, דרוח רעה מיקרי חולה שאיצ"ס, ועכ"ז רוח דמי ממש לרוח רעה, יעו"ש.

ח) מה שהביא דברי רש"י פסחים כ"ו א' גבי משל לבת מלך שהריחה יקוי קדירה אם תאמר יש לה גנאי, לא תאמר יש לה כער, ופרש"י כער גופה מחמת החאה, הרי לרש"י כער רעבון מיקרי כער גופא, ועכ"ח רש"י קוצר כשיטת ר"י ולא כשיטת ר"ת כתובות ס' א' דמחלק בין כער חולה לכער מחמת רעב – אינו מוכרח, דהתם נראה דמייירי צבת מלך שהריחה מחמת עיצורה מדלל אמר המשל במלך גופא, רק צבת מלך ומשה"כ יש לה גנאי לאמור כדרך הכשים להסתיר תחילת עיצורן, ובגוונא לא ודאי מיקרי חושאיצ"ס ואפשר גם סכנה כמצואר ציומא פ"ג גבי עוצרה שהריחה. ובלאה"כ יש לדחות לאף ר"ת לא יכחיש החוש לכער רעב הוא כער הגוף, ודוק.

ט) מה שהביא קושיא בשם הגאון רי"א מקאוונא בשבת ס"א ללא ילא האיש בקמיע שאינו מן המומחה, וקשה הא קי"ל ספק נפשות להקל. עי' צפיהמ"ש להרמב"ם יומא פ"ג לאין הלכה כר' מתיא בן חרש דמתיר לאכול חצר הכבד של כלב שוטה לרפואה כי זה אינו מועיל אלא בדרך קבולה ואין עוזרין על המלוות אלא ברפואה המרפאין בטבע, ואם כן לק"מ, וקמיע מן המומחה שאני שהוא בדוק ומנוסה, ומסתמא גם הג' הנ"ל דובר מזה.

י) מה שהקשה על מה שאנו קומטים להצעיר ולהחס בשבת ע"י עכו"ם משום דהכל חולין הן אלל כנה, עי' סי' רע"ו, אם כן ציומא ל"ד צ' אם כה"ג זקן או איקטניס מחמין לו חמין וגירסת התוספות

(א) וגם בלא"ה אין לדמות כלל שבות ע"י עכו"ם לשבות בישראל עצמו כמצואר להדי' בס"י שכ"ח סעי' י"ז דחשאיב"ם אומר לעכו"ם ועושה כל מלאכה בדרכו, אבל ע"י ישראל לא התיירו שבות אלא ע"י שינוי לפי הדעה השלישית שם שהיא העיקרית.

יב משחרב בית המקדש תקנו וכו' עד וכן גזרו שלא לנגן. הוא 33"ז פרק חוקת הצמים (דף ק"ו): והוצא בהלכות פרק בשלשה פרקים: **יד** וכן גזרו שלא לנגן בבלי וכו'. פ' אחרון דטוטה (דף מ"ח) ופ"ק דגטין (דף ז' ז). ומרס מנה לך דאסור ואסיקו דאפילו זמנא דפומא אסור:

זכבר נהגו בל ישראל וכו'. כן כתב רבינו הא"י גאון ז"ל האי דאמרין זמנא דפומא אסור ה"מ כגון נגינות של אהבה שזין אדם לחברו ולשבת יפה ציפיו אצל שירית ותוספתות וחזרון סקלים של הקב"ה מנהג כל ישראל לאמרן צבית חמונה וצבית המשמחות בקול נגינות וזקול שמחה:

מן ואח"כ גזרו על עטרות וכו'. עס (קטוה מ"ט). משנה גזרו. על עטרות חתנים והלכה כלוי דכלל דבר אפילו של קנים ועל חילת אסור. ופ"י דוקא חתנים שהוא זמן שמחה אצל שאר בני אדם מומיין בזקול וכו"כ ז"ל:

זכר גזרו על עטרות של בלה וכו'. עס במשנה ועל עטרות כלות ופירשו צמ"ח מאי נינהו ארי"י עיר של זהב. והעלה הרמב"ם ז"ל ללא דוקא עיר של זהב אלא כל שהיא של כסף או של זהב אסורה ולפי שדרכן היה צדק הוציאו עיר של זהב. יש לזה ראייה וזהו שכתב רבינו של כסף או זהב ועיקר ואף אלו אינן אסורות אלא לבלות אצל לשאר נשים מותרות: **מן מי שראה ערי יהודה בחורבנם אומר ערי קדשך היו מדבר וקורע וכו'.** צמועד קטן צ"י ואלו מנגלות (דף כ"ו) א"ר אלעזר הרואה ערי יהודה בחורבנן אומר ערי קדשך היו וגו' ירושלים בחורבנה אומר ירושלים מדבר היתה וגו' בית המקדש בחורבנם אומר בית קדשנו ותפארתנו וגו' וקורע על המקדש ומוסיף על ירושלים כשפגע במקדש תחלה ואם פגע בירושלים תחלה קורע על ירושלים לפני עגמה ועל המקדש צ"ע. וכתב הרמב"ם ז"ל איני תמה מה ערי יהודה בחורבנן אומר קורע מה לך לומר בירושלים בחורבנה ואלו בכלל היתה, וי"ל שאם קרע צערי יהודה חוזר וקורע על ירושלים שאילו בשאר ערי יהודה קרע על אחת מהן אינו קורע על השניה וקורע על ערי יהודה צפני עגמה ועל ירושלים קורע אחר צ"ע ואם קרע על ירושלים תחלה אינו קורע על שאר ערי יהודה שכבר קרע לקדושה שזכולה, עכ"ל:

יו כל הקרעים האלו בולג בידו מעומד וכו'. עס ואלו קרעים שאין מתאחזין הקורע על

ירושלים: יז ^הכל הקרעים האלו בולג בידו מעומד וכו' ואלו קרעים אלו לעולם. אבל רש"י

א טור סי' תקס"ג וע"ש סמ"ג ע"ש: ב ע"י בטור עס ובסמ"ג ע"ש: ג ע"י בטור עס: ד טור יו"ד סי' ע"ג, ואו"ח סי' תקס"ז ובסמ"ג ע"י הקריעה בעשין לרצון ב"י: ה טור עס ובסמ"ג ע"ש:

אלה הכל קיד וקמני דאין מסיידין בענין זה שהו' דרך גדולה ומעלה וצפיד וכיוצא בה' און שום תקנה אפי' ע"י שיר אמה והיינו דלא קמני צהאי ממניחא שום תקנה, וזהו שכתב רבינו שאין זוננין לעולם בניין מסוייד ומכוייד כענין המלכים ומדקאמר לעולם משמע שאין לו שום תקנה וצאיך מרי צבייתת סובר רבינו דלא פליגי אהדדי אלא חדא צבייתת תנא תקנתא חדא ואידך מני אידך תקנתא דשיר אמה הוי כתב אומה צדיה ומקנתא דשירוב חול ומנן לא צלעריך למינני דאין זוננין בנין מסוייד ומכוייד משמע בלא שירוב דבר אחר: ודע דקב"ה דהלוקח אצל מסויידת וכו'. מסיים ע"י צבייתת נפלה אינו חזר וצונה אומה, ולא חשש רבינו לכמה משום דמילתא דפשיטא היא:

מן ואח"כ גזרו על עטרות חתנים שלא להניחם בלל. כתב הטור אסרו עטרות לחתנים וקאמר רב (קטוה מ"ט): לא שנו אלא של מלת וגפרית אצל של ורד והדס מותר ושמולל

לחם משנה

יו כל הקרעים האלו כו'. צבייתת הוציאו ע"י שיר אמה והיינו דלא קמני צהאי ממניחא שום תקנה, וזהו שכתב רבינו שאין זוננין לעולם בניין מסוייד ומכוייד כענין המלכים ומדקאמר לעולם משמע שאין לו שום תקנה וצאיך מרי צבייתת סובר רבינו דלא פליגי אהדדי אלא חדא צבייתת תנא תקנתא חדא ואידך מני אידך תקנתא דשיר אמה הוי כתב אומה צדיה ומקנתא דשירוב חול ומנן לא צלעריך למינני דאין זוננין בנין מסוייד ומכוייד משמע בלא שירוב דבר אחר: ודע דקב"ה דהלוקח אצל מסויידת וכו'. מסיים ע"י צבייתת נפלה אינו חזר וצונה אומה, ולא חשש רבינו לכמה משום דמילתא דפשיטא היא:

הנהות מיימוניות

אקרא בצע אמרתו ואמרינן באיבה רבתי בוע פורפרין דילת, ואין מזה שום ראייה. ויש שאינם רוצים לשנות המנהג וגם אינם רוצים להיות בלא ציצית והגלים להתעטף בטלית קטן תחת בגדיהם עכ"ל מהר"ם. כפסקא איבה רבתי בפי' באב מותר אדם לבל' הרומה כאילו מתו מוטל לפניו וקברו ע"כ: יב [7] באיבה רבתי איחא שצריך ליזרזר מל' בתמוה עד תשעה באב שלא לייך יחודי מד' שעות עד תשע שעות ואין להכות אפילו הרב את תלמידו ואפילו ברצועה שבתן קמב מרורי שולש וככה יש בדבר שנאמר כל הרויפה וגו' כדאיחא התם, ע"כ: יד [ה] פירש"י לשרור בבתי המשטאות אמנם לשבחה חתן וכלה שהוא שיר של מצוה מותר ע"כ: [1] וכו' האלפסי דרשם הגאון דרורי ולא אכר אלא שיר של אהבת אדם ושבה אדם וכיוצא בזה, ע"כ:

חלוש שחברו לקרקע דפטור מן העבילה ג"כ מפוקפק ועיין זיד אפרים יו"ד שם וצ"ל ערוך השולחן שם סלי"ט וצ"ח ס"ק ה', והא דיון פשיטא דעפ"י הלכה לא נקרא מחובר לענין זה לפטור מעבילה ואין להאריך בפשוט.

ד' ואשר שאלת מאתי שאורה לך דרך הלמוד הנכון בגפ"ח בצקיותא ובעיון וגם בצמפרשים ושו"ע שיהי עוב להבנה ולזכרון כי יש כמה דרכים ואיך יכול לקבוע לך דרך, היותך שכתן גדול. **הנה** ענין זה סובל אריכות גדול אבל אני לא אבא רק על עיקר שאלתך. ראשית דבר לדעת כי התורה היא נחלת כל ישראל, ואינו תולה כלל אם הוא צעל כשרון ובעל זכרון גדיל או לא, והדבר מצוהר צבנהדרין ל"א ע"צ כל המונע הלכה מפי תלמיד כאלו גזלו מנחלת אבותיו שנאמר תורה זה לני משה מורשה קבלת יעקב ירושה וצאה היא מששת ימי בראשית, וכתב שם רבינו מהרש"א ותוכן דבריו דהיינו שמונע הלכה מפי התלמוד צענה שאינו צעל כשרון או הגון לכך, ואינו מעריח עצמו לשנות עמו ד' מאות פעמים כ"י פרידא והוא צעירוצין ג"ד ע"צ ועתה שם ומגילה כ"ז ע"צ, והעם דירושה היא להם מששת ימי בראשית דייק לימר מששת ימי בראשית לא ממ"ח כי מתחלת הבריאה וצראו צתכונה כזאת שראויים לתורה וכמצוהר צעוד מקומות אכמ"ל.

שנית לדעת כי למוד תורה נחלקת לצי חלקים, ידיעת התורה ועיון התורה. ידיעת התורה ע"ד המצוהר שבת ס"ג ע"א ל"גמר אינשי כולי ש"ס והדר ליסבר, ואיחא צארחות לדיקים צשער התורה כי צרפת מומי צעלי תוס' היו עוסקים צעסק גדול וזמן רב והיו יושבים צמקום אחד ללמוד כל התלמוד, והיו חוזרים תמיד ולא פסקה תורה מפייהם והיו עושים כמעשי הראשונים כדאמר ל"גמר אינשי אע"ג דלא ידע מה קאמר, וע"ש עוד דברים מתוקים ונחולים צזה, וצבנהדרין מ"ב ע"א צמו אהה מוליא מלחמתה של תורה צמי שיש צידו חבילות חבילות של משה, וע"כ פסקוין סוף הוריות סיני ועיקר הרים סיני עדיף כי הכל לריכוס למרי דחיעויא, ועיין לאדונינו המהר"ל ז"ע צנתיצות עולם צנתיצות התורה, וצשו"ע דרב צעל התניא צה"ל ת"ת האריך הרבה ציבודות ידיעת התורה איזה למוד להקדים ואיזה לאחר וכל יסודותיו צהררי קודש הש"ס והראשונים, וצאמת צזה"ל רוב הת"ח אינם יכולים לקיים צשלמות מאמר זה דליגמר כל הש"ס אעפ"י דלא ידע, דא"כ נערך להם השעה ולא יגיעו לעולם לעיון התורה ולאסוקי שמעתתא אליצא דהילכתא אשר היא המדרגה הכי גדולה צתורה צמצוהר אסעה ז' ע"צ ועיין עירוצין ג"ג ע"א וצמ"כ צעני צהקדמת ספרי ש"ת שצט כלוי חלק אר"ת.

והקופסאות שמלוויר עליהם שהם לנורך ע"ז שלהם נעשה לפרסומת מכירה כידוע שם, ואין להאריך צזה ^{ע"י תוס' ס"ג} וכיו"צ לענין נוי סוכה.

ב' ואשר שאלת צענין שמיעת שיר הפאטאפאן אם זה נאסר מטעם כלי שיר עפ"י המצוהר כוטה מ"ח ע"א וצשו"ע אר"ח ס"י תק"ס ס"ג, ותשו' מהרש"ג שכתבת, לא ראיתי. הנה ספק שלך צמדומני צפאטאפאן שקולט שירי פה ואינו כלי שיר לחדש זמר ע"י ההשתמשות צכלי זה, ואינו אלא מכפיל שירי פה שמוחרים שלא על היין, זה כנראה ספק שלך. איצרה מדכת צהמצ"ס פ"ה מתענית הי"ד וכן גזרו שלא לנגן צכלי שיר, וכן מיני זמר, וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמוח צהן ואסור לשומען מפני החורצן, ואפילו שירה צפה על היין וכו'. הנה מסיפא דסיפא מוכח דרק שירה צפה ילא מכלל האיסור אם אינו על היין, א"כ מה זה שכתב עוד צרישא וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר, אלא דהרמז"ס סגר עלינו את השער ואסור כל משמיעי קול שיר צצעולם אפילו אינו כלי שיר מיוחד לכך, ואעפ"י דכלי הנ"ל לא הי' צימיהם אבל נכנס לפי דעתו צגדר, כל משמיעי קול של שיר.

ודע דהרמז"ס צחיצורו לא הביא הא דמצוהר צסוטה שם א"ר הוגא זמרא צצקרי ודגדי שרי דגדראי (ואידך גירסא דגילדאי) אסור ומה הוכיח הצ"ח אר"ח סימן תק"ס דאפילו שירה צפה אסור שלא צמקום מלוא, ויראה' לענ"ד דהרמז"ס צחיצורו היה מפרש כפי הערוך ערך צקר אחרי שהביא שם הנ"ל כתב וז"ל פי נגדי מושכי הספיוות, צקרי מושכי המשואות עם הצקר והם צממרון צצביל שחכה עזר למושכן, ועיין צהון ר' הוגא ולא הוב צהון גדופין והתיר, דגלדאי שהן עבדנין הי' צהן גידופין ואסר ע"כ, א"כ מצוהר דיקא משום שהיה צהן גידופין אסר הא צלא גידופין שרי, ומשום הכי השמיט הרמז"ס מימרא זו דפשיטא דגידופין אסור. **ג'** ואשר שאלת צענין דוד שמצשלים צו מים ע"י חלקטרי האידך להחנהג צזה צענין עבילת כלים כי חלק האלקטרי צבו יכול להתקלקל על ידי המים צשעת עבילה.

כבר נשאלתי ע"ז וכיו"צ הרבה פעמים, ופשוט דאם הוא קדרה שמצשלים צו או שאר כלי סעודה עפ"י המצוהר יו"ד סימן ק"כ אין שום היתר לפטרו מעבילה מחשש קלקול חלק האלקטרי, וצכוחי היום מחצות צרזל שזולים צהם צתוכס ע"י רשת חוטי האלקטרי שצתוכו צצודאי יתקלקל ע"י המים לא ראיתי שום ענה להשתמש צו רק אם יקבעו החוטים אחרי העבילה או יתקנו אותם שוב, ואל ישיאך לצך להחיר עפ"י מי שראה לומר דכיון דמחוצרים ע"י החוט לכותל נקרא כלי המחוצר נקרקע שפטור מן העבילה, דלענ"ד זה הכל ורעות ריח דהא גופא דכלי

ע"ע ח"ו ס"י ס"ב, וז"ח ס"י קב"ב

השמיטה, ויהי נפ"מ צענון הרדיו דגם מי שטועה ומחיר לעלמו להחזיקו צביתו עבור עיני מסחר וחדשות מכ"מ חלק השירה צולחי אסור לשמוע.

וראיתי בספר שיערים מלוינים בהלכה המסונף לסי קלש"ע סי קכ"ז — ד שכי דהרדיו ששומעין חדשות ודברי מסחר, וצין דבר לדבר משמיע גם שירים על כלי שיר וא"ל ללמ"ס י"ל דלזלין צתר רוב תשמישו, והעיקר והרוב נעשה למסחר וכו' ודומה למש"כ השו"ע א"ח סי תנ"א סי"ו דלזלין צתר רוב תשמישו וכו' ע"כ.

ודברים תמיהים כי דאין הכלי קובע אלא השמיעה קובעת דאסור לשמוע כמש"כ הרמב"ם ומה לו אם הכלי אין רובו לכך, ומה דאי אפשר ללמ"ס זה יתכן דלא אינו מכון לאיסור הני"ל, ומה דבצי"א מאו"ח סי תנ"א מהכשר כלים דלזלין צתר רוב תשמישו, על ראי' זו לא נריך להשיב כלל.

והנה להלכה כתי הרמ"א א"ח סי תק"ס סי"ג ד"ה דוקא מי שרגיל בהם כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר או צבית המשחה ע"כ, ודבר פשוט דהא דידן שנתרבו כ"כ הכלי שיר הלכך יודע שזה נקרא רגיל בהם כידוע ממנהג המחזיקים כלים אלה, ומכ"כ הפותחים הרדיו צבוקר צעת קימה צתכנית זמר הצוקר וכיו"צ צערצ צעת סעודה דאיסור גמור הוא ע"פ הלכה.

ולמעשה לצושהינו ולעטרינו כמעט נשכח הלכה פסוקה הזאת, ואין לנו ללמוד זכות גמור, ומיהו עכ"פ אלו השומעים הכלי שיר שמשמיעים זמר קודש וזמר מלוא לעורר הלבבות, ומכ"כ צעת סעודת חתונה מותר, צמקום שאין איסור מיוחד לכך כמו צירושלים ע"ה"ק כידוע, או למי למי ששומע לפקה עצונו ש"ל שצגדר מלוא הוא, כאשר כבר כי הגאון מהרש"ג ח"ב סי קנ"ה — ופשיטא דאין זה נוהג היתר ללמוד כלי שיר ולהחזיק סתם ע"מ לשורר סתם, וגורם חמור מזה שהולכם ללמוד צמקומות הסודים, וצאים שם לידי איסור הערוצת אנשים וגשים, וגם לריכים לשורר צפה ולהכשול צקול צאשה ערוכ. ע"ע ח"ח סי קכ"ז-ב.

ועיין בספר יוסף אומן המפי מאחד מגאוני אשכנז שמלפני מאות שנה צה"ל עי צאצ שהרעים על צעלי הצתים של פראנקפורט, על שהם לומדים צנותיהם כלי שיר נגד ההלכה המפורשת.

והנה אין צידינו לצער צבת אחת הפרנ"ה הזאת, ואשרי אדם שומע לי לא לפרוץ צבה, ועכ"פ חלילה להחזיק צבית הכלי שיר שקוראים כהיום אורגאן שכולל כמה כלי שיר ורצותיו ואצותיו הקפידו מאד על זה, ומי יתן שדורינו וצין שכל החיים שלנו וכל הנהגת הצית צית חרדי וירחי הי נריך שיהי משוער ע"פ הלכה וש"ע וצכלל זה ענין הני"ל וצצכות זה חכה לראות צשמחת גאולתינו ופדות נפשינו. הכ"ד דידיכם מצפה לרחמי הי

סימן ע

עניני ט' באב שנדחה — הלכה למעשה

א — מקורו צש"ס עירוצין מ"א — וצתענית י"צ ע"א — דארי"א צרי"ל ופעם אחת חל עי צאצ צצצת ודחוינהו

ואשר שאל עוד צאיסור הולאה צחוב"מ שכי צשם העמודי אור לאסור, וכי כצי שכן מטין צשם החזון איש ז"ע — אולם צמאירי מו"ק י"ה ע"צ מצואר דאין איסור הולאה ומשאוי וצלטול צחוב"מ — וז"ע להלכה.

סוגיא דעלמא ודאי צמאירי אזלי דלא אסרו הולאה צכלל המלכות האסורות צמועד כאשר יראה סתימת הרמב"ם פ"ז מו"ט ועבור סי תק"ל כאשר כי מותרין צכל מלכה מה"ת אלא שחכמים אסרום צמקלת מלכות וכו' כאשר מפרט צסימנים של אח"כ ומדלא הוצרכ אף מומר אף בגמי וצבור וש"ע סרך מלכה מטעם הולאה, והי צזה רצותא גדולה דאף הולאה שהיא מלכה גרועה, והיא ענ"ס ח"י כאשר האריכו תוס' ורמב"ן ריש מס' שבת ואע"פ"כ אסורה צחוב"מ, ודאי משמע מזה כמנהג העולם מאז דלא אסרו זה צמועד.

ולא זו לשיטת רש"י צילה י"צ ע"א דגם צו"ט מה"ת הותר לגמרי מטעם מתוך אפי שלא לצורך כלל, אלא מדרבנן אסרו עלטול וכו', ולהרבה שיעות אין עירוצי חלרות כלל צו"ט, וא"כ מסתבר דצחוב"מ צפרט להסוצרים מלכה חוב"מ דרבנן לא אסרי תרתי דרבנן צמלכה גרועה, מכ"מ גם להחוס' והראשונים החולקים שם יראה כן וכיון צצמאירי ^{מפוסק} צפורט, כל כך צפשיעות להיתר, וכן כנראה הי מנהג העולם מעולם אין צידינו לאסור, ואף דצצואור הלכה סי תקל"ז ד"ה ומותר משמע דפשיטא לי דיש איסור הולאה ציסודה צחוב"מ, מכ"מ הראה לי ת"ח צישועת יעקב ארי"ה סי תרכ"ט דמדבריו יולא מפורש דעתו כני"ל דאף שלא לצורך כלל אין איסור הולאה צחוב"מ, ואין צתרון המפורש סי תקל"ה דאיסור פיני ממוקם למקום ואפילו מעיר לעיר אינו אסור אלא אלא משום עירחא, וצמקרים ידועים מותר לגמרי ולא חשו כלל משום איסור הולאה שלא לצורך, והכללני"ד כצצת. והריני דוש"ת בדידות — מצפה לרחמי הי

סימן סט

ד' סיון תשד"מ לפ"ק.

כבוד ידידי היקר מוכה הרבים בנש"ק הרב ר' ישראל פולק שליט"א — בני-ברק — נתני'.

אחדשה"ט באה"ר.

אשר שאל כצי אחתי צענון גדרי איסור שמיעת כלי זמר, הנה ז"ל רבינו הרמב"ם פ"ה מהלכות תענית הי"ד — וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר, וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמוח בהן, ואסור לשומען מפני החורבן, ואפילו שירה צפה על היין אסורה שנאמר צשיר לא ישאו יין וכו', וכבר כתצתי צשו"ת שצצ הלוי יו"ד (קמ"א) סי נ"ז דמסיפא דלשון רבינו שלא חתיר רק שירה צפה שלא על היין, א"כ מה זה שכי עוד צרישא וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר אלא דרמב"ם סגר עלינו את השער ואסר כל משמיעי קול שצעולם, אפילו אינו כלי מיוחד לכך, ומסב"ח הני"ל דאפילו שמיעת פאטאפאן היינו צכלל כלי שיר וע"ש לדיוא.

ויש לעמוד על מה שכי הרמב"ם וכל משמיעי קול אסור לשמוח בהן, וא"כ מה זה שמוסיף עוד ואסור לשומען מפני החרבן, ויראה מזה דיש איסור על הכלי ואיסור על

סימן קכה

ב"ה, כ"ח אייר תשס"א לפ"ק.

כבוד ידידינו המכובד הרב הגאון שלם בתורה וי"ט
כש"ת מוה"ר אליהו שלזינגר שליט"א רב שכ' מקור
חיים ונילה, ירושלים ת"ו.

אחדשה"ט וש"ת באהבה,

יקרתו קבלתי וכצ' שלח לי מש"כ צענין שמיעת כלי
זמר צימי ספירה וגם בשאר ימות השנה, אצא
בקוצר דברים כי בכל הכחצו למעלי' אין דברים מתקבלים
להחיר לשמוע זמר ע"י קלטת צרדיו וכיו"ב, וההיפך
מבואר בלשון הרמז"ס פ"ה מהל' תענית הי"ד דמלכד
שירה צפה הכל נכנס בגדר כלי זמר, כאשר צארתי בשו"ת
שצט הלוי ח"ב סי' נ"ו, וצח"ו סי' ס"ט, והרני שולח לו
אותו תשובה, ומיני' לא אזוע, וצד האיסור וצד ההיתר הלא
מבואר או"ח סי' תק"ס, וכבר כתבתי שם בסקוף תשובה
אודות הפרצה צדורינו, ואם יש עכ"פ איזה לימוד זכות.
ואודות מנהג ימי הספירה, אוכל רק להעיד מה
שראיתי ושמעתי גם מגאוני עולם שהמדקדקים
צהנהגה בכל המדינות היו מנזרים עלמם מזה, ואין זה
תפקיד הרבנים להקל ראש צוה וכיו"ב, ומי שמציא ראוי
ממה שמקילים היום לצערינו צוה ולעשותו גזירה שאין רוצ
הצבור יכולים לעמוד בו, רצונו הגזירה הכללית של כלי זמר,
ה"ו שגוה צדמינו, כי הגזירה הזאת של כלי זמר צחז"ל
כבר נגזרה וכתובה צעט צרזל ועופרת ואין לעקרה ח"ו,
אם לא באיזה לימוד זכות או מוטצ שיהיו שוגגים וכו',
עכ"פ. וצודאי ישראל קדושים אין רוצים להרים ראש נגד
חז"ל והראשונים.

הרני דוש"ת בלוג"ח ובאהבה, מצפה לרחמי ה'.

סימן קכו

ב"ה,

כבוד ידידינו המכובד הרה"ג שלם בתו"י וכו' הרב
מרדכי יהודה קבר שליט"א טאראנטא יצ"ו.

אחדשה"ט וש"ת בכבוד,

יקרתו קבלתי, והיומי עמוס מאד אשיב צקיור עכ"פ.
אשר עמד מע"כ צהמבואר צרמ"א סי' תצ"ה
דמלאכה אוכל נפש שאפשר לעשותה לפני יו"ט צלי מפוג
טעם דאין לעשותה ציו"ט, ומכ"ש דמלאכה שאפשר בכלל

צטעם שמצדילים מצעוד יום אעפ"י שעדין צבת עד
ציה"כ ח"ל, וא"נ דכי מטי שקיעה ראשונה של חמה
חשיב כיום הצא וכבר קדש היום, וכבר חל חיוב הצדלה
צמוצ"ש, ע"כ, והוא חי' גדול דאעפ"י דהסתלקות החמה
צשקיעמה עדין לא גורם לסקוף היום, כמבואר ריש צרכות,
מכ"מ נקרא זמן זה עד ציה"כ שייך ליום הצא, ונקרא
קידוש היום, וראוי להצדיל דמצדיל לעצמו עכ"פ מיום
החמה של צבת.

וביאור הדברים, ע"פ מש"כ חוס' זנחיס נ"ו ע"א
לר"ת אעפ"י שדעתו דמשקיעה ראשונה עד
שקיעה שני' איכא ד' מילין יותר משעה, מכ"מ לענין דם
נפסל צשקיעת החמה, דעתו דחשיבין משקיעה ראשונה,
וילפינן החם מלשון ציום הקריבו, וזה כבר אינו יום, והיינו
דלענין הרצה דברים קבלנו סוף יום צציה"כ (שקיעה שני')
ולכמה דברים הסתמים יום שעבר צשקיעה ראשונה, ולענ"ד
הוא גם **צצרת חוס'** והרא"ש לענין ספה"ע מצעוד יום,
דהסתלקות אור יום הקודם יש לו כבר ענין שייכות עם
יום הצא כמבואר צדברי הרשב"א הנ"ל לענין הצדלה
וקידוש.

ד

מידור הרשב"א עצמו אעפ"י שלענין הצדלה וקידוש
ופסול דם ס"ל כנ"ל, לענין ספירת העומר כ'
צתשובות ח"א סי' קנ"ד להחמיר, וכ' הטעם דאיך יאמר
היום עשרה ימים ואינם אלא תשעה כי אותו יום יום
תשיעי הוא ולא עשירי, ומוצא גם צצ"י או"ח סי' תפ"ט,
וטעמו ונימוקו נכון, דכיון דקופרים תאריכי הימים
מחושבים לאחרי הצאת העומר א"כ יום תשיעי לעת
הערב אחרי השקיעה נהי דלענין כמה דברים כבר עבר
יום, עשירי ממש לא נקרא עד צציה"כ, ועש"ה מש"כ
צציאור הלכה ד"ה מצעוד יום, והנלענ"ד כתבתי.
והמקילים סומכים עצמם על דברי הרא"ש הנ"ל, וס'
הראצ"ן מוקנו של הרא"ש עיין צצ"ח תפ"ט א', סוד"ה
ואפילו.

ויש עוד ליתן טעם דצספה"ע צעינן לילה ממש, דהא
חלה חוה"ק ספירת העומר צקצירה, ז"א לאחרי
קצירה מיד, כדכ' מהחל חרמש צקמה חחל לספור צצעה
צצעות כמבואר מנחות ס"ו, וצרי"ף סוף פסחים, וקצירת
העומר ממנ"פ צעינן ודאי לילה דהא זמן קצירה ליל ט"ז
לאחרי יו"ט א' של פסח, וכמשנתינו פ"י דמנחות דהיו
אומרים צא השמש צא השמש (ציה"כ) וא"כ קצעה תורה
או הספירה, וזה תמימות של תורה לענין ספה"ע, וזה
נכון צעוה"י.

לראות בבנין בית מקדשנו ותפארתנו בהר מרום הרים
ונאכל שם מן הובתים ומן הפסחים אמון.

בכבוד ובהערצה

אליעזר יהודא וולדינברג

סימן לג

- א. אם מותר ללמוד לומר בכלי-שיר בזה"ו.
ב. השירה והזמרה ששומעים מטייפרקורדר
או רדיו ופטיפון אם דינם כשמיעה מכלי
זמר ונק"מ בימי ספה"ע ובין המצרים.
ג. להנהיגים איסור בכלי זמר בחתונות
בירושלים אם גם הכלים הנו' בכלל.
ד. אם מותר לקבל נכרי בהתנדבות בבית
החולים.

ב"ה, י"ב לתשרי אייר תשמ"ב. ירושלים עיה"ק תובב"א.

לכבוד הרה"ח היקר מוה"ר שלמה אהרן
הולצברג שליט"א.

שו"ב.

עברתי בעיון על מספר שאלותיו-למעשה שבמכתבו
אלי מה' אייר דנא, והגני להשיבו עליהן בעה"י.
(א) שאלתו הראשונה היא אם מותר לו לשלוח את
בתו ללמוד לזמר בכלי-שיר (כפי שדי נפוץ
בימינו אצל רבים מת"ח ובני תורה יר"ש) כי הרי
לפי הרמב"ם בפ"ה מתענית הי"ד וכן דעת המחבר
באו"ח סי' תק"ס סעי' ג', וכן דעת הב"ח והשל"ה
דאסור כמובא בבאה"ט שם, דלא כ"א המובא ברמ"א
שם, ע"כ.

ראשיבנו, ראשית אמנם כן, אין לפקפק ולהרהר
כלל על מה שבג"י יוצאים בזה ביד רמ"א
[כפי שכבו' מדגיש בשאלתו שזה די נפוץ בימינו אצל
רבים מת"ח ובני תורה יר"ש] שפוסק בס"י תק"ס שם
שהגזירה שלא לגנו' בכלי שיר היא רק על מי שרגיל
בהם כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר או
בבית המשתה. ופוק חזי בשו"ת הלכות קטנות למהר"י
חאגיז ז"ל ח"א סי' ט' שכותב בתוך דבריו (מדי השיבו
בנוגע לברכת הקאוי) וז"ל: וזה כלל גדול שהי'
מוסד בידנו אם הלכה רופפת בידך פוק חזי מה עמא
דבר כי פשוט הוא אשר באהבת ה' את עמו ישראל
יסיר מכשול מדרסיהם ולא יטו כל העולם אחר היחיד
אילו סברתו דחוויה עכ"ל, ואם ככה כאשר יטו העולם
יחיד אחר, א"כ מינה דעל אחת כמה וכמה שכלל גדול
זה חל כאשר המדובר הוא שהעולם נוהגים ונוטים
וסומכים א"ע על דברת רבינו הרמ"א ז"ל שפסקו
לנו כדברי האורים, וכדאי לציין מה שהגאון החתם
סופר ז"ל העיד על חותנו הגאון רע"א ז"ל (באגרות
סופרים באגרות רע"א סי' מ"ז) "כי אחז בשתי ידיו
בפאת השלחן הטהור ועמד לימין משה הרמ"א מאוה"ג

דבליל א' דסוכות אינו יוצא ידי חובתו כי אם בפת
היוצא במצה לא בעשירה יעו"ש.

אחרי האמור נראה לדעתי דבזה שכמה גדולי תורה
נוהגים לכבד את הכוזה ראשון לאכול דוקא עם דבש
וכו', אין בכך בכדי להכריע את הכף, ויש לזוהר עכ"פ
לכתחילה לאכול הכוזה פת בליל חג הסוכות בלי שום
עירוב דבר אחר, ולחוש לדברי גדולי הפוסקים (שגם
הרמ"א בתוכם) דס"ל שאחרת לא יוצאים ידי חובה.
יד) בס"י תרנ"א סעי' ה' מביא בשם ס' ארבעת
המגינים שכותב בשם ספר עץ
השדה שפוסק החולה שצוה לבריא להניח לו הלולב
בידו וקמץ החולה אצבעותיו לאוחזו אחיזה כל שהיא
מבלל להזין את ידו יצא אף כשתבירו מסייע לו וכו',
אבל אם אחז החולה את הלולב והבריא מרים את ידו
לא יצא, ע"כ.

מהסיפא של הקטע יוצא מפשטות הדברים שהכוונה
של "לא יצא" אם הבריא מרים את ידו,
היינו שהחולה לא יצא, ולא מובן מדוע לא יצא, הא
סוף סוף החולה אוחז בידו, ולא גרע מהרישא שיצא
באחיזה כל שהיא.

ועי'נתי בגוף ספר עץ השדה (להגר"א פוסק ז"ל)
בס"י תרנ"א אות י"ט, וראיתי שכותב דלא כן,
אלא כך כתוב שזה האוחז בו לא יצא [היינו הבריא],
אלא נחשב קיום המצוה רק על זה שהלולב בידו [היינו
החולה] עיי"ש, הרי מפורש שהחולה האוחז יצא בודאי
ע"כ, אלא שהבריא האוחז בו בהחלה מרים את
ידו לא יצא עיי"כ, ומצוה לתקן.

טו) בס"י תרצ"ב מביא בשם הגר"י נרבירט
שליט"א שמשאר בצ"ע אם מותר לאכול
לפני משלוח מנות ומתנות לאביונים.

ואודיעהו שבספר מועדים וזמנים סובר שאסור, אבל
ידידי הראש"ל הגר"ע יוסף שליט"א בקול
סיני השיג עליו דשאני סעודת פורים שגם היא מצוה
ממצות פורים, ולכן נכתב: לעשות אותם ימי משתה
ושמחה, ואח"כ, ומשלוח מנות וכו', והעלה להלכה,
דמנהג נכון הוא שלא לעשות סעודת פורים עד לאחר
שיקיים מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים, אבל
לטעום מעט לפני כן מותר ואין בכך כלום עיי"ש.

ואני רואה שידידי הגאון הראש"ל שליט"א כוון בזה
לדברי הלקט יושר (תלמיד התה"ד בשם רבו)
שבה' פורים כותב בזה"ל: טוב לשלוח מיני מאכל
קודם אכילת עכ"ל, והך לישנא של "טוב" מישמע
שהוא רק להיזרעא ומצוה מן המובחר אבל מעיקרא
דדינא מותר לאכול גם קודם, וזה שהלקט יושר לא
הזכיר ממהניג לאביונים הוא מפני שזה נותנים ומחלקים
עם קריאת המגילה וסמוך ליציאה מבית הכנסת, וא"כ
טעמיה ואכילה לא הסעודה המיוחדת והגדולה בודאי
מותרת לפני כן, וטוב לב משתה תמיד.

וה"ר מ"פני אביו שבשמים שנוכה במהרה

אסור גם בריקודין ומחולות (עיין משנ"ב סי' תקנ"א ס"ק ט"ז). א"כ אסור אפי' אם השירה והזמירה היא ממה שהקליטו משירה הזמירה דפה, וה"ה גם בימי ספה"ע, וכך נוהגין.

ג) ומה שמוסיף כבו' לשאל, דאם נאמר שדין טיפרי-קורד כומר בכלי, האם הוא ממש סדין זמר בכלי שיר כמו סינור הדומה או דרגה בין זה לשיר בפה, ונפק"מ להנהגים אסור בכלי זמר בירושלים בחתונות כידוע, דאם הוא ממש ככלי זמר אזי אסור, ואם הוא פחות מזה אזי יהיה מותר, ע"כ.

הנה כבר חויתי דעתי לעיל שזה תלוי מאין מקור השירים והניגונים שהוקלטו בטיפ, אם משירה הזמירה בפה מותר, ואם זה נובע ממה שהקליטו מכלי-שיר אזי דינו כהשמעה מכלי-זמר.

אמנם ראיתי בספר שלמת חיים ח"ד סי' כ"א אות ג' שמחבר הספר שאל את הגר"ח זאנפפלד ז"ל אם מנהג ירושלים חל גם על כלי הגראמיפון, והשיב בקצרה ובוה"ל: "ודאי גם זה בכלל", אבל השאלה שם נחלקה לשנים הן על שירה בפה שקלטה והן על מה שקלטה ניגונים של כלי שירה כדעו"ש, ולא ברור איפוא אם מה שענה דגם זה בכלל המכוון על כל גוונא, או דילמא רק כשמשמעה ניגונים שקלטה מכלי שיר, וגם אם נאמר שגם הכלי-גראמפון בכלל יש עדיין לומר שחלות התקנה לא חלה גם על הטיפ, מכיון שזה לא היה עדיין בזמנם של הגאונים מקאליש ומבריסק ז"ל שתוקנה או (כפי שנזכר בספר שמלת חיים ח"א סי' ע"ז), ואין להוסיף על הגזירה, ובדומה לזה ראיתי שכותב לומר בספר שו"ת חלקת יעקב ח"א סי' ס"ב על כלי הרדיו שנוגע לאיסור זמירה בכלי שלא במקום מצוה עיי"ש, ושם היתה הגזירה בזמן חז"ל, ומכש"כ שיש להתיר השמעת ההקלטות מנגינות בע"פ [ואפילו בפטיפון] בחתונות, שאין כל הוכחה ואסמכתא ברורה שגם על זה התקינו בירושלים גאוני הדור שבדור הקודם [והטיפ עוד לא היה], ואשר בכלל רובא דעלמא נוהגים בזה היתר.

ד) ואל שאלתו השלישית אני בא, והיא זאת:

בתור טכנאי ראשי במכון הלב בבית"ח שערי צדק הביאו לפני כבו' מתנדבת מחו"ל, שנודע לו שהיא לא יהודיה, ונתעוררה על כן ואצלו השאלה אם מותר לקבלה, כי הרי אסור לקבל נדבות מעכו"ם כדאיתא בב"ב ד' י', ומטעם ביבוס קצירה תשברנה, וכ"פ הרמב"ם פ"ח ממתנות עניים הל' ח' זט', ושואל מהיצא מזה מה זה נקרא לכתחילה ודיעבד בנידוננו, וכן מה הגדר של דבר מסוים, שנזכר בגמ' בערכין ד' ו' וברמב"ם שם, ונו"נ בזה בחכמה, ומסיים וכותב, שהגם שענין קבלת אנשים במכון הלב אינו תלוי כ"כ בהסכמתו כי אם רק בהסכמת מנהל המכון ד"ר ציון. אבל שאלתו היא אם להתנגד לקבלת המתנדבת, או לא.

נ"ע בכ"מ והתיצב כמו נד לבלתי סור ימין או שמאל מד"ק וכו' ותורת משה מורשה לנו מבלי לנטות ממנה להקל או להחמיר" עיי"ש (ויעוין בספרי שו"ת צ"א ח"ט סי' מ"א מה שהבאתי אמרים גדולים אודות שלא לנטות מפסקי הרמ"א ז"ל עיי"ש). וא"כ משום זה לבד יש כבר מקום נרחב להקל לימוד הזמר בכלי-שיר.

שנית, שאלת כבו' הא הרי היא על לימוד מקצוע זה כדי לדעת אותו, ואם כן מותר דבר זה בכלל אליבא דכו"ע, כי המחבר בשו"ע בסי' תק"ס שם מדגיש לכתוב שהאיסור הוא כשמנגן בכלי שיר וכו' כדי לשמח בהם. אבל לא איפוא כשמנגן כדי ללמוד המקצוע, דטריד אזי בעבדיתה, היינו לדעת המקצוע ולא נקרא על כן בגוונא דא שהוא כדי לשמחה או לשמח בהם, ובכה"ג התירו האחרונים לאבל אומן לנגן בכלי שיר, ובספר שו"ת מהרי"ל דיסקין בקו"א אות קצ"ה בע מסמרים בהיתר ומוסיף וכותב בזה"ל: וכ"נ מהא דקיי"ל סי' רצ"ז והמרביע גופיה שרי משום ורהור דטריד בעבדיתה, וה"ה הוא אינו שמח בעמלו כלל ונושא נפשו אל שכרו עכ"ל, וכך מצינו בפרמ"ג באו"ח סי' תקנ"א בא"א סק"א שמתיר לישראל שפרנסתו בכלי זמר לזמר משנכנס אב אצל עכו"ם בבית המשחה, והובא זה גם בביאו"ה בשו"ע שם ורק מוסיף שה"ה"ח משמע שההיתר הוא מי"ז בתמוז עד ר"ח ע"ש, והכל מבוסס על הטעם מפני שבכה"ג לא נקרא ששמח כי בעבדיתה טריד, ואם כן איפוא גם בנידון שאלתו עצם הלימוד מותר אליבא דכו"ע ואם הוא לא לשם לשמח עיי"כ כי אם כדי לדעת המקצוע כדי שתוכל בזמן מן הזמנים להתפרנס מזה, או לשמח בשמחות של מצוה, ולאחר מיכן תוכל להשתמש בידע זה בשמחות של מצוה (או אצל זכריות לשם פרנסה), וכפי פסקו הנוסף של הרמ"א בשו"ע שם שפוסק דלצורך מצוה כגון בבית חתן וכלה הכל שרי.

ב) שאלתו השניה היא אודות טיפריקורדר ופטיפון אם השירה והזמירה ששומעים מהם דינם

כזמר-בכלי, ואסור לשומעם, לשיטות האוסרים.

הנה לדעתי יש חילוק בזה, והוא אם השירה והזמירה ששומעים מהם הנה שירה וזמירה דפומא, וזאת אומרת, מה שאנשים השמיעו אל תוכם משירת וזמירת פיהם, ואזי דינם כשירה וזמירה דפומא דמותר, ואם השירה והזמירה היא מכלי-שירה שניגנו והקליטו אל תוכם אזי דינם או כזמר-בכלי, ובדומה לזה מצאתי בספר שו"ת אגרות משה תאו"ח סי' קס"ז שהעלה כו"ב על כלי הרדיו, דה"ל נשמע שירה דפומא מתר עיי"ש.

ושם באגרות משה נוגע גם אודות דינו בימי ספירת העומר (שכבו' מוסיף לשאל גם ע"ז) והעלה דימי ספירה יש לאסור בזמרא דמנא אף להמתירין ע"ש, וה"ה איפוא ועוד במכש"כ גם בימי המצרים (שגם ע"ז שואל כבו'), ולדעתי מכיון שבבין המצרים

מפני שאומרים הגוים כמה מגונה אומה זו שאין מפרנסים עניים ע"ש.

וטעם החילוקים בזה יש להסביר גם בסברא, והוא דענין ח"ה וביזוי איכא רק כשמתבזים לקבל צדקה מעכו"ם יחיד, אבל לא כשהרשות השלטונית גותנת באשר לכך נתמנו לחפקידים, ולהרופא, ענין ריבוי זכות ועיכוב הביבוש קצירה תשברנה שייך לגבי קבלה או אי קבלה מהרשות העכו"מית השלטונית המייצגת את עמה, ופועלת בשמה, אבל לא לגבי יחיד שהקבלה או אי הקבלה ממנו אין בה בכלל להכריע עי"כ ע"פ רוב את רוב העם ומעשיו.

ומצאתי בספר שו"ת בית שערם חאו"ח סי' ס"א וחאו"ד סי' של"ח שכותב באמת לומר בכזאת לגבי הטעם של ביבוש קצירה, דל"ש ביבוש קצירה רק במלך ושר שהוא כדי שתמשך מלכותו ולהאריך הגלות כמו אימא דשבור מלכא ברב ור"א, אבל במקבל צדקה מגוי הדוט יחידי אינו נמשך מלכותו בזכותו ואין כאן אריכות גלות ול"ש ביבוש קצירה כלל עי"ש ביהת אריכות.

ואם פנים אנו בחילוק זה אם כן יצא לנו להלכה דבקבלה מיחיד אם הוא בצורה יבדרך שאין בזה משום ח"ה או מותר לקבל ול"ש לאסור מיהת משום ביבוש קצירה תשברנה.

ובנידוננו הרי ברור הדבר שצורת קבלת ההתנדבות לעזור לחולים באופן פיזי בגופם אין בכגון דא כלל משום מבזי נפשיה, וגם ליכא ח"ה משום שלא יאמרו הגוים דאין אומה זו מפרנסים עניים דכו"ע ידעי שזה לא משום שאין התנדבות של כח אדם מצידנו ולא משום הונחת התולים ח"ו בלעדי זה, אלא משום שאצל השוכבים על ערס דזי חשובה כל התנדבות נוספת, ועיקר הטעם בזה שהוא "דקא מבזי נפשיה בפרהסיא" כדאיתא בגמ' בסנהדרין, בודאי לא שייך על כגון דא שהמדובר בחולים ובהגשת עזרה בגוף ולא בקבלת כספים, וא"כ מותר לקבל מעכו"ם יחידי התנדבות כזאת.

שוב התבוננתי שגם הבעל אוהחה"ק נגע בחילוק האמור בספרו ראשון לציון יו"ד סי' קנ"ד ע"י ב', דכותב, דלא חיישינן להא דביבוש קצירה אלא לגבי צדקה שעושים המלך או השרים דהוה בכללות ויכריע להאריך זמן גאולתם, אבל לא בצדקה של רחיד עי"ש, וא"כ דברינו האמורים מקבלים עי"ז יותר חיזוק ויסוד. (ו) **האמור** באות הקודם הוא אפילו אם נחשוב סוג התנדבות כזאת בגדר של צדקה, אבל למעשה מסתבר הדבר שזה לא נחשב בגדר של צדקה אלא הוא גמילות חסד בגוף אשר גובל יותר לגדר של מתנה שמפריש ומנדב במתנה מה שהיה יכול בזמנים אלה לעבוד עבודה בשכר במקו"א.

והיכא שעכו"ם נותן בגדר של מתנה מצינו לאחד מגדולי הראשונים שמתיר זאת אפילו בשר

והנה בראשונה ברצוני להעיר לו כי לשם השלמת תמנת-השאלה היה צריך לברר ולכתוב לי לאיזו דת-נכרית משתייכת המבקשת, כי בהלכה זאת של אין מקבלים צדקה מעכו"ם ישנה הלכה נוספת בזה ברמב"ם, והיא לו בפ"י מה' מלכים הלכה י' שמחלק בזה בין עי"ז לבין בן נח שאיננו עובד עי"ז, ופוסק, שבן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצות התורה כדי לקבל שכר אין מנעין אותו מלעשותה כהלכתה, ואם הביא עולה מקבלין ממנו, נתן צדקה מקבלין ממנו ונותנין לעניי ישראל וכו' עי"ש, ויעוין בשו"ת הלק"ט ח"ב סי' צ"ב שמוכיר לצדד להתיר למעשה מכח זה באם אינם עי"ז עי"ש, גם לרבות הערוה"ש ביו"ד סי' רנ"ד סעיף ג' כותב נמי, ועוד ביתר החלטיות להתיר מכח זה קבלת צדקה מהם בזמנינו היות ואין בינינו עובדי כוכבים עי"ש, ויעוין מ"ש בזה גם בשו"ת זרע אמת ח"ב חו"ד סוס"י ק"ב יע"ש.

ברם למעשה אין אנו צריטים בנידוננו לבירור ולנימוק זה, כי בלא"ה נלענ"ד שיש לקבלה בשופי, ומטעמים שיתבארו.

(ה) **בגמרא** בבב"ב ד' י' ע"ב המדובר באיפרא תורמיז אימיה דשבור מלכא דשדרא ארבע מאה דיגרי לקמיה דרבי אמי ולא קבלינהו וכו' משום ביבוש קצירה תשברנה נשים באות מאירות אותה, וכן לעיל מיניה בד' ח' ע"א ובתוס', המדובר נמי בכגון דא.

ואיתא עוד גמ' בזה בסנהדרין ד' כ"ו ע"ב ובה"ל: אמר רב נחמן איכלי דבר אחר [ומפרשי' מקבלי צדקה מן הנכרים דהוי חילול השם מחמת ממון והוי ליה כרשע דחמס] פסולין לעדות, הני מילי בפרהסיא אבל בצינעא לא, ובפרהסיא נמי לא אמרן אלא דאפשר ליה לאיתונו בצינעא וקא מבזי נפשיה בפרהסיא אבל לא אפשר ליה חיותיה הוא.

אנו למדים משתי הסוגיות הללו שבב"ב ובסנהדרין טעמים שונים לאיסור קבלת צדקה מן העכו"ם ומבחינים כאילו שיש חילוק בזה בין קבלה מהרשות העכו"מית השלטונית, לבין קבלה מעכו"ם יחיד, דבקבלה מהרשות השלטונית איכא איסור משום ביבוש קצירה תשברנה וגו', ובקבלה מיחיד האיסור הוא משום חילול השם.

וההבחנה האמורה מקבלת חיזוק כשרואים שגם הרמב"ם בפ"ח מה' מתנות עניים ה"ט חילק נמי זאת לשתיים, דין קבלה מיחיד, ודין קבלה ממלך או שר, ואותו הדבר גם הטור והשו"ע ביו"ד סי' רנ"ד, והש"ך מבדיל במפורש גם בהטעמים, בסק"א לגבי קבלה מיחיד כותב הטעם משום דאיכא חילול השם דמבזי נפשיה בפרהסיא, ובסק"ב לגבי קבלה משר ממק הטעם משום דכתיב ביבוש קצירה וכו', ואותו הדבר כותב גם הלבוש ביו"ד שם, וגבי קבלה מיחיד מפרש ביותר ענין חילול השם שיש בזה, והוא,

ט) לא אכחד מה שנשאר עדנה מקום לדון בדבר עכ"פ מצד מדת חסידות, והוא ממה שמצאתי בס' חסידים סי' שני' דאיתא וז"ל: ר' אליעזר ביקש לר' צדק אביו ליתן שכירות לרופא שלא יהא לנכרי חלק בגן עדן, שכשעושה נכרי טוב לישראל צריך לשלם לו בעוה"ז ואם לאו בעוה"ב ימעטו לישראל ויתנו לנכרי משלו או גפרעים ממנו שקבל מן הנכרי ומטיבין לאותו גוי בעוה"ז או לעוה"ב עכ"ל [יע"ש בפירוש בתיקון הגירסא] והוא ממדרש איכה פרשה א' סי' ל"א ע"ש, הרי לנו שיש לדקדק להחמיר שלא לקבל מן הנכרי שום טובה לרבות גם בעניני רפוי, מה שהמדובר גם בנידונו להתנדב להגיש עזרה רפואית וסעדית לחולים (הגם שלהחמיר שייך ליחיד על עצמו אבל לא להורות כן ציבור או למוסד).

אבל מלבד מה שבכגון נידונו יש לומר שזה לא נקרא התנדבות בחנם, וכפי שביארתי לעיל. עוד זאת מצאתי בספר יפה ללב מהגר"י פלאגי ז"ל חו"ג יו"ד סי' רנ"ד שמביא דברי הס' חסידים, ומוסיף עלה וכותב וז"ל: אלא עין ראיה ויתר גוים ליטול מהם שאין טובה באה לעולם אלא בשביל ישראל א"כ אם ישראל מקבלים מהם ישראל אומרים להון האי טובה דולכין אמרי דילגא הוא, ועוד זאת סי' גודע בגוים סי' הו' כגומלים שנותנים ומקבלים דין מן דין ישראלים אדום ושמעאלים וכל בית ישר' מעלים לתת להם יותר ממה שנוטלים מהם עכ"ל, ובזמנינו ובימינו וכאן בארצנו הק' גותנים להם פי עשר, ואולי פי מאה, ויותר, סיוע סעידות ורפואית בהתנדבות, ממך שקורה שנותנים הם לנו, והוא מן המפורסמות שא"צ לראיה, וא"כ אין כל מקום אפילו ממידת חסידות להחמיר בזה [וזהו חוץ ממה שכתבנו לומר לעיל באות ו' ש"ל שבנידונו שמקבלת אש"ל אין זה בכלל התנדבות, וממילא י"ל שזהו גם בגדר של נתינת שכירות עבור כן].

י) מכל אחד ואחד מהנימוקים שנתבאר, ועל אחת כמה בהצטרף כולם יחד, ההלכה בזה יוצאת לנו ברורה ומחוררת שאין כל בית-מיתוש מלקבל את ההתנדבות של הגויה לביה"ח לעבוד בתנאים כספיים קלים להגשת סעד וסיוע לחולי בית החולים, והוא הדין אם היתה מוכנה לעבוד בחנם לגמרי.

כבוד רב ובברכה מרובה

אליעזר יהודא וולדינברג

אודות אי אפשרות הקרבת קרבנות בזה"ז ואיסור הכניסה להר הבית הארכתי בזה בכמה מקומות בספרי, יעוין צ"א ח"ו סימנים ה' ג' וחי"א סי' ט"ז חו"ב סימן מ"ז יעו"ש באריכות גדולה ומכמה וכמה פנים.

ובזה אוסיף באומר מר החדש, מה שאקלע ליה ומצאתי ממה שכתב בזה הגאון הגר"מ אירבאך ז"ל "הלבנון" מתאריך י"ט אלול תרכ"ט.

עכ"פ שנותן, והוא היד רמ"ה בב"ב שם ד' ו' שכותב וז"ל: הני מלי צדקה אבל מתנה שרי לקבולי מיניהו צא ולמד מדינאל שקיבל מנבוכדנצר ומירמיה שקיבל מנבוכדנצר ורבי יהודה נשיאה דשדר ליה ההוא מינאי דינרא קסרינא ביום אידו וטעמא דביום אידו הא לאו הכי הוה מקבל לה ולא הוה שחי ליה בבירא, וכן כמה עובדי וכו' עיי"ש, וא"כ אפשר ללמוד מזה דכל היכא שהנתינה וההתנדבות איננה נושאת עליה אופי של נתינת צדקה דמותרת היא

ז) כאשר כבר דיבר אתי בע"פ על זה שאלתי אם המתנדבת איננה מקבלת על כך שום שכר אפילו לא עבור אש"ל, וענה לי, שאש"ל היא כן מקבלת, ונוסף ע"ז עוד סכום זעום להוצאות, ואם ככה הדבר אם כן יש לומר שאין זה כבר אפילו גדר של התנדבות, ומצינו שלפנים היה פועל עובד רק עבור תשלום כנו, וגם כדיום הזה אפשר עוד למצוא בסוואת אצל השכבות הנמוכות ועניים נדכאים, ואין איפוא שום פקפוק לקבלתה. בגדולה מהאמר מצאתי בשו"ת אור שמח הגדמ"ה זה עתה, בח"ב סי' מ"ח שנשאל אודות שרי עיר ששלח להמו"ץ כסף לחלקו לעניים מהעיר שלו, והשיב, דבהא דאין מקבלין צדקה מהעו"ג נראה לדון דבאדון של העיר דאית ליה רוחא מקנין העיר לא שייך זה, דוגמא לדידן דאסור לתת לעו"ג משום לא תחנם ואפ"ה בשכנו מותר מפני שהיא כמוכרו לו דבשביל זה מהנה לו העו"ג, הה"ד בזה דאין זה הסד לאומים דהוי כשכניו ומהנים לו עבור שהושש לטובתם, וזה נכון עכ"ל ע"ש [ועיון בשו"ת ויאמר יצחק (וואלד) חו"ד סי' צ"ט עיי"ש ואכמ"ל], וא"כ מינה במכש"כ לעל כגון נידונו שאיך שלא יהיה מהנים למתנדבת עבור עבודתה באכילה ושתייה ולינה א"כ אין זה תו חסד לאומים ולא שייך לומר שיש למנוע מלקבלה משום ח"ה או משום ביבוש קצירה ומותר לקבלה בשופי.

ח) ה"ט"ז ביו"ד שם בסק"א מבאר, דאם אין כוונתו של העכו"ם דוקא על ישראל, אלא הוא מצד טבעו רחמן על כל הפרשט יד אין זה זכות גדול ולית ביה משום ביבוש קצירה, ומסיים בלשון "וכן ג"ל עיקר". ומאריך לכתוב ולבאר בכון זה גם בשו"ת כתב סופר חו"ד סי' קי"ד עיי"ש, ואם כן לנידונו אם כוונת המתנדבת היא ג"כ רק מצד טבעו הרחמן מותר לקבלה, ויעוין בשו"ת חסד לאברהם (תאומים) מהדו"ת חו"ד סי' ג"ה שכותב להתיר אפילו אם נתינת הצדקה היא בשביל איזה צרה שינצל ממנה שרי לקבל מהם דבכה"ג אין בזה זכות ע"ש, וא"כ ה"ה בכל היכא שיש לגותן איזה פניה ולא משום לשמה ממש, נמי שרי, [ועיון בדע"ת ה' צדקה הגדמ"ה עיי"ש] ומכש"כ שהדין ככה לגבי התנדבות.

יתר על כן, נידונו הרי ההתנדבות כוללת באמת למעשה גם לשאינם בני ברית המובאים והשוכבים בביה"ח, ופשוט.